

บทที่ 4 ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในโครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อการเรียนรู้ทางธรรมชาติจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากทัศนคติของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้การเป็นอุทยานแห่งชาติที่ยั่งยืน : กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ประเทศไทย” นี้ คณะผู้วิจัยได้รวบรวมโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะ ร่วมกับการสังเกตในพื้นที่วิจัย ประกอบด้วย 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน (2) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (3) ภาคชุมชน (4) นักท่องเที่ยว รวมจำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานทั้งสิ้น 40 คน โดยมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ประเด็นด้านแนวทางการพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ หลักการพัฒนาสู่การเป็นอุทยานแห่งชาติที่ยั่งยืน และแนวทาง/กิจกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ทางธรรมชาติจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังต่อไปนี้

ผลการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นกลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จำนวน 20 คน (รายชื่อดังภาคผนวก) ผลการสัมภาษณ์ในรูปแบบการวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปได้ดังประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

การสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและเขาพระเนินทุ่งสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นการดำเนินงานเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ดังนี้

1.1 อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานในภาพรวมถือว่ามีความหลากหลายทางชีวภาพ มีองค์ประกอบหลายอย่างอยู่ร่วมกันในระบบนิเวศอย่างสมดุล ทั้งด้านป่าไม้ พันธุ์พืช สมุนไพร และสัตว์ป่า นานาชนิด เช่น ช้าง หมี เสือดำ เก้ง สมเสร็จ นกบางพันธุ์ที่อพยพมาจากแหล่งอื่น และแมลง

1.2 วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของอุทยานฯ จะมุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรในแนวเขตป่าให้ยั่งยืนและชัดเจน เพื่อให้ผืนป่ายังคงความอุดมสมบูรณ์อยู่เช่นเดิมรวมถึงระบบนิเวศทั้งระบบด้วย ส่วนการอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวถือเป็นวัตถุประสงค์ในลำดับรองลงมา เพราะถ้าไม่มีป่าหรือไม่มีทรัพยากรธรรมชาติก็ไม่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว

1.3 การอนุรักษ์ป่ามีทั้งการป้องกันและการบำรุงรักษา โดยพยายามให้ปริมาณของป่าไม้คงอยู่ไม่ถูกทำลายไปมากกว่านี้แล้วใช้การปลูกเสริมเข้าไปทดแทนในเทศกาลสำคัญต่าง ๆ ซึ่งเจ้าหน้าที่จะมีการลาดตระเวนเพื่อเฝ้าระวังไม่ให้มีการลักลอบเผาไร่ เผาป่า และตัดไม้ ปัจจุบันยังมีชนกลุ่มน้อยบางส่วนที่เข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าเนื่องจากพื้นที่ป่าบางส่วนของอุทยานฯ ต่อเนื่องไปยังผืนป่า

ของประเทศพม่าด้วย และยังพบว่ามีปัญหาเรื่องยาเสพติดด้วยเพราะเจ้าหน้าที่สามารถจับกุมกัญชาที่ลักลอบปลูกได้จำนวนมากพอสมควร

1.4 การอนุรักษ์สัตว์ป่าโดยเฉพาะปัญหาการค้าช้างและการถูกไฟฟ้าช็อตตอนเข้าไปในพื้นที่ของชาวบ้าน เจ้าหน้าที่อุทยานฯ ได้ใช้วิธีการพูดคุยกับชาวบ้านถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งคนที่ถูกจับได้จะเป็นชาวกะเหรี่ยง แต่ก็ได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการจัดเวรยามช่วยกันดูแลร่วมกับชมรมคนอนุรักษ์ช้างด้วย ทั้งนี้การอนุรักษ์สัตว์ป่าจะกระทำควบคู่กันไปกับการอนุรักษ์ป่าไม้ โดยเจ้าหน้าที่จะลาดตระเวนเพื่อตรวจตราและเฝ้าระวังอยู่ตลอดเวลาซึ่งทำควบคู่ไปกับการปลูกป่าอยู่แล้ว

การค้าช้างในเขตป่าเต็งส่วนใหญ่เป็นกะเหรี่ยงชาวเขา โดยนำไปขายต่อให้กับนายทุนที่เป็นคนไทยและมักมีกลุ่มผู้มีอิทธิพลสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง นำช้างที่ล่าไปขายให้กับร้านอาหาร ส่วนลูกช้างจะซื้อจากควาญช้างเพื่อนำไปเลี้ยง

1.5 บริเวณพื้นที่หน่วยสามยอด บ้านกร่าง พะเนินทุ่ง จะมีความหลากหลายของพืชสมุนไพร เช่น ว่านรางจืด ใช้ขับสารพิษออกจากร่างกาย บอระเพ็ด และอีกหลายชนิดที่สามารถพบได้ในบริเวณนี้ ส่วนพันธุ์กล้วยไม้หายากที่ค้นพบ ได้แก่ จำปีเพชร ซึ่งอยู่บริเวณเขาพะเนินทุ่ง

1.6 ปัญหาไฟป่ายังคงมีอยู่บ้างแต่ไม่มากนักเพราะเจ้าหน้าที่ช่วยกันระมัดระวังอยู่ตลอด และได้มีการทำแนวกันไฟโดยได้รับความร่วมมือจาก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านที่อยู่ติดกับเขตป่า สาเหตุของไฟป่าส่วนใหญ่เกิดจากฝีมือของมนุษย์ที่ออกไปเลี้ยงสัตว์แล้วจุดไฟขึ้นมาโดยเฉพาะช่วงฤดูแล้ง ในอีกแง่มุมหนึ่งนั้นมองว่าป่าเต็งรังควรจะมีไฟไหม้ทุกปีเพราะเป็นป่าที่เป็นทุ่งหญ้าโล่งซึ่งเป็นแหล่งอาหารของสัตว์ต่าง ๆ สำหรับพื้นที่ด้านในเขตอุทยานฯ ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องไฟป่าส่วนมากก็จะเกิดขึ้นบริเวณรอบนอกเขตอนุรักษ์

1.7 อุทยานฯ ได้มีการกำหนดแนวเขตพื้นที่ที่ชัดเจน ชาวบ้านจะรู้ว่าแนวเขตอุทยานฯ อยู่ตรงไหน มีการปักหลักตลอดแนวเขต แต่ปัญหาเรื่องแนวเขตพื้นที่ทำกินนั้นเกิดจากการขยายตัวของชุมชน เมื่อมีจำนวนคนเพิ่มขึ้นจึงทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่มากขึ้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาการเปลี่ยนมือโดยมีบุคคลภายนอกเข้ามาซื้อที่ดินโดยใช้ชื่อเจ้าของเดิมที่เป็นคนในชุมชน อุทยานฯ จึงต้องเผชิญทั้งปัญหาการบุกรุกพื้นที่เพื่อตัดไม้拿去ขายและขายที่ดินให้กับพวกนายทุน

1.8 การบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ อุทยานฯ มีโครงการวิจัยพันธุ์พืชใหม่ ๆ หรือสายพันธุ์พืชต่าง ๆ ซึ่งเวลาเจ้าหน้าที่ออกไปลาดตระเวนก็จะเก็บข้อมูลทางวิชาการไว้ด้วย เมื่อเจอสัตว์หรือพันธุ์ไม้แปลก ๆ ก็จะบันทึกภาพ เก็บข้อมูล จับพิกัด เพื่อนำไปรายงานหรือส่งไปตรวจว่าเป็นพันธุ์ใหม่ของพื้นที่หรือไม่ ซึ่งมีการพบพันธุ์พืชใหม่ ๆ อยู่บ่อยครั้ง เช่น จำปีเพชร จำปาดอย รวมถึงพบแมลงบางชนิดด้วย

ทั้งนี้ยังมีพื้นที่อีกหลายแห่งของอุทยานฯ ที่ยังไม่ได้รับการสำรวจอย่างละเอียด เนื่องจากบริเวณพื้นที่กว้างขวางมาก เช่น พื้นที่ตามแนวชายแดนก็สำรวจพบพันธุ์ไม้และแมลงแปลก ๆ ทำให้งานด้านการศึกษาค้นคว้าวิจัยเป็นงานที่สำคัญรองลงมาจากงานด้านการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากร

2. ความเหมาะสมในการเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ

การสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและเขาพระเนินทุ่งสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นความสากลระดับโลกและความเหมาะสมในการเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ดังนี้

2.1 ลักษณะของป่า อุทยานฯ มีพื้นที่ป่าที่เป็นเขตรอยต่อระหว่างภาคเหนือกับภาคใต้ จึงทำให้มีทั้งพันธุ์ไม้ทางเหนือและทางใต้อยู่ในบริเวณพื้นที่ป่า และมีความหลากหลายของสัตว์ป่าด้วย โดยเฉพาะนกที่มีการสำรวจพบ 300 กว่าชนิด ไม่รวมนกอพยพจึงเป็นแหล่งดูนกอันดับต้น ๆ ของประเทศไทย

2.2 อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีความโดดเด่นในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติที่ถือว่ามี ความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์ทั้งด้านป่าไม้และสัตว์ป่าค่อนข้างมาก มีพันธุ์ไม้หายาก เช่น ไม้สัก ไม้มะค่า ไม้ยาง ความโดดเด่นที่รองลงมาคือกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว เพราะมีทะเลหมอกที่บริเวณพระเนินทุ่งและมีธรรมชาติที่สวยงาม

2.3 เนื่องจากอุทยานฯ มีบริเวณพื้นที่ครอบคลุมกว่า 1,800,000 ไร่ จึงเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด โดยสัตว์ที่นักท่องเที่ยวมักพบเห็นได้บ่อย ๆ ได้แก่ บริเวณบ้านกร่างจะมีนกเงือก นกพันธุ์อื่น ๆ และมีเสื่อหลายชนิด บริเวณน้ำตกป่าละอูจะพบนกกระจ่างหัวหอม ค่าง หมี ลิงแสม ปลา พวงและปู สัตว์ป่าสงวนมีอยู่ 4 ชนิด ได้แก่ เสียงผา เก้งหม้อ สมเสร็จ และแมวลายหินอ่อน ส่วนบริเวณหุบเต่าจะมีช้างป่าออกมาเดินริมถนนให้คนเห็นเป็นประจำ

สำหรับอาหารของสัตว์ป่าค่อนข้างมีความอุดมสมบูรณ์อยู่แล้ว แต่เจ้าหน้าที่จะมีการเสริมบางส่วนเข้าไปให้ เช่น นำเกลือไปเสริมโป่งเพื่อให้สัตว์ป่าลงมากิน มีการปลูกหญ้า กกล้วยป่า ต้น อ้อ เพื่อให้สัตว์ป่าหลายชนิดสามารถกินได้

2.4 ความเหมาะสมในการเป็นมรดกโลก การเสนอชื่อเป็นแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ ในชื่อของป่าแก่งกระจาน ซึ่งเป็นการรวมผืนป่ากลุ่มตะวันตกตอนล่างประกอบด้วยพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี จ.ราชบุรี อุทยานเฉลิมพระเกียรติไทยประจัน จ.ราชบุรี อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จ.เพชรบุรี และอุทยานแห่งชาติกุยบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ ในส่วนของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานพิจารณาว่ามีความพร้อมโดยเฉพาะด้านความหลากหลายทางชีวภาพ โดยได้รับการประกาศให้เป็นมรดกอาเซียนตั้งแต่ปี 2546 การเป็นมรดกโลกจะทำให้อุทยานแห่งชาติแก่งกระจานเป็นที่รู้จักในระดับโลกมากขึ้น และอาจทำให้ได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานมากขึ้นด้วย

3. แนวทาง/กิจกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ทางธรรมชาติจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์

การสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและเขาพระเนินทุ่งสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นแนวทาง/กิจกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ทางธรรมชาติจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์ของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ดังนี้

3.1 การบริหารจัดการการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมาเที่ยวในช่วงเทศกาลและวันเสาร์อาทิตย์ทางอุทยานฯ ได้จัดตั้งศูนย์เพื่ออำนวยความสะดวกขึ้นตามจุดต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวนิยมไปเที่ยว มีการฉายวิดิทัศน์เกี่ยวกับอุทยานฯ ให้นักท่องเที่ยวได้

ทราบข้อมูล ให้คำแนะนำในการปฏิบัติตนระหว่างการท่องเที่ยวในอุทยานฯ และให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยรอยยิ้ม

บางครั้งจะพบปัญหาระหว่างนักท่องเที่ยวกลุ่มที่มาดูนกกับกลุ่มที่มาถ่ายภาพนก โดยกลุ่มที่มาดูนกจะใช้กล้องส่องทางไกลทำให้สามารถดูนกในระยะไกลได้ แต่กลุ่มที่มาถ่ายภาพนก จะต้องการเข้าใกล้ตัวนกหรือรังนกเพื่อให้ได้ภาพที่สวยงาม และจะมีการกลบเกลื่อนร่องรอยเพื่อไม่ให้กลุ่มอื่นได้ถ่ายภาพเหมือนตัวเองทำให้เกิดการทะเลาะกันอยู่เสมอ ซึ่งการเข้าไปใกล้ ๆ ถือเป็น การรบกวนนก

3.2 การสร้างประสบการณ์เรียนรู้จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวจะสอนให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ไปด้วยว่าทำไมจึงมีน้ำตก ทำไมจึงมีทะเลหมอก เจ้าหน้าที่/วิทยากรจะให้ข้อมูลในเชิงวิชาการเพื่อการเรียนรู้โดยเฉพาะกับนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การสร้างแหล่งเรียนรู้แห่งใหม่ที่เป็นทุ่งหญ้าของสัตว์ป่า เป็นโครงการเพื่อแก้ปัญหาช้างป่าออกไปบุกรุกพื้นที่ของชุมชนเนื่องจากไม่มีอาหารสำหรับสัตว์ป่า ตามพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ซึ่งจะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่นำศึกษาสำหรับนักท่องเที่ยวโดยอยู่ระหว่างดำเนินการ

นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์จริง เช่น การทำโปงให้กับสัตว์ป่าโดยทางอุทยานฯ จะจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้ให้ หรือการดูนกพันธุ์ต่าง ๆ สำหรับเรื่องสมุนไพรก็มีการอธิบายให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้บ้างบางส่วน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการขโมยหรือนำสมุนไพรออกไปด้วย

3.3 การสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์อยู่แล้วแต่ก็จะส่งเสริมโดยให้พวกเขามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมปลูกป่า ปลูกพืชอาหารช้าง ทำโปงสร้างฝายร่วมกับทางอุทยานฯ ในขณะที่นักท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติและทำกิจกรรมอนุรักษ์ต่าง ๆ จะมีเจ้าหน้าที่คอยให้ความรู้และคำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวอยู่ตลอด และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบ ปัญหาที่ยังพบอยู่แต่มีเป็นส่วนน้อยคือการแอบนำแอลกอฮอล์เข้าไปในแหล่งท่องเที่ยว

สำหรับการทิ้งขยะทางอุทยานฯ จะแจกถุงดำเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่ขึ้นไปเที่ยวที่บ้านกร่างและเขาพะเนินทุ่งใส่ขยะกลับมาทิ้งตรงด่านเขาสามยอด ซึ่งได้รับความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวพอสมควร ถือว่าการสร้างจิตสำนึกด้านการรักษาความสะอาดค่อนข้างประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้การสร้างจิตสำนึกควรปลูกฝังตั้งแต่เด็ก ๆ หรือเยาวชน และภาครัฐต้องช่วยส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรผ่านสื่อต่าง ๆ ด้วย

3.4 การแนะนำ/สื่อสารให้นักท่องเที่ยวรู้จักอุทยานฯ เจ้าหน้าที่อาจมีการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักและไปเที่ยวชม นอกเหนือจากการแจกแผ่นพับ/โบรชัวร์ และจะมีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ประจำอยู่ที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ ๆ จะมีวิทยากรให้ชมหรือฟังบรรยายสรุปจากเจ้าหน้าที่มีกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยที่เป็นนักเรียนมาช่วยในการประชาสัมพันธ์ช่วงปิดภาคเรียน โดยทางอุทยานฯ เป็นผู้อบรมให้กับมัคคุเทศก์น้อย นอกจากนี้ยังมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางเว็บไซต์และการติดป้ายในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้มีคนที่รู้จักอุทยานฯ มากขึ้น

3.5 กิจกรรมเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์ นักเรียน/นักศึกษาหรือนักท่องเที่ยวจะได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพันธุ์ไม้แต่ละชนิดว่ามีลักษณะอย่างไร ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรโดยทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ปลูกป่า ทำโปงเทียม ทำฝายชะลอน้ำ ฝายขยายความชุ่มชื้น เพื่อเสริมแหล่งน้ำให้กับสัตว์ป่าในพื้นที่ ทางอุทยานฯ จะเน้นเรื่องการกระทำมากกว่าการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของโปสเตอร์ หรือโบรชัวร์ ซึ่งที่ผ่านมาก็ได้รับความร่วมมือจากผู้ที่มาเข้าร่วมทำกิจกรรมอย่างมาก

3.6 กิจกรรมการเดินป่า ดูนก ดูผีเสื้อ อุทยานฯ ได้จัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติไว้สำหรับนักท่องเที่ยวได้ศึกษาธรรมชาติ ชมทิวทัศน์ ดูนก ดูผีเสื้อที่บ้านกว้างแคมป์ สำหรับนักเรียน/นักศึกษาที่ต้องการมาทำกิจกรรมค่ายก็สามารถทำได้โดยมีเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ เป็นวิทยากรให้

3.7 กิจกรรมการเล่นน้ำตก/ล่องแพ นักท่องเที่ยวสามารถให้อาหารปลาพลวงซึ่งพบได้ในทุกชั้นของน้ำตก ส่วนที่ห้วยแม่เสด็จจะมีกิจกรรมการล่องแพชมธรรมชาติ

3.8 บริการและมาตรฐานด้านการท่องเที่ยวของอุทยานฯ ค่าธรรมเนียมการเข้าชมอุทยานฯ มีความแตกต่างกันระหว่างนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ แต่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะมีความรักและสนใจในธรรมชาติ รวมทั้งปฏิบัติตามกฎระเบียบมากกว่านักท่องเที่ยวชาวไทย แต่จะไม่อนุญาตให้พักอยู่เกิน 1 สัปดาห์

อุทยานฯ ได้ตั้งฝ่ายนั้นหนากการขึ้นเพื่อให้บริการและอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว โดยไม่ทำลายธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่

3.9 การสื่อความหมายในเชิงวิชาการทางอุทยานฯ ได้จัดทำป้ายบอกชื่อของพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ติดไว้ให้ นักท่องเที่ยวจึงสามารถศึกษาข้อมูลได้ด้วยตนเองกรณีที่ไม่มีเจ้าหน้าที่บรรยาย ส่วนกลุ่มที่มาดูนกมักจะมีไกด์ส่วนตัวมาเอง เจ้าหน้าที่ที่เป็นวิทยากรบรรยายจะอธิบายเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้วย

นอกจากนี้เส้นทางสำรวจธรรมชาติที่เป็นส่วนหนึ่งของแหล่งการเรียนรู้ ดูนก ดูผีเสื้อศึกษาพันธุ์ไม้ และศึกษาความอุดมสมบูรณ์ในระบบนิเวศ ถือเป็น การสื่อความหมายเกี่ยวกับทรัพยากรที่สำคัญ ตลอดจนมีกิจกรรมค่ายสื่อความหมายธรรมชาติสำหรับนักเรียนนักศึกษาที่สนใจมาร่วมฟังบรรยายความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติจากวิทยากร และร่วมทำกิจกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติต่าง ๆ ถ้าเป็นช่วงเทศกาลหรือช่วงที่มีวันหยุดติดต่อกันหลายวันจะมีการจัดนิทรรศการเพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวบริเวณบ้านกว้าง

4. การบริหารจัดการอุทยานให้เกิดประสิทธิผล

การสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและเขาพระเนินท่งสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานให้เกิดประสิทธิผล ได้ดังนี้

4.1 การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานอื่น ๆ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สาขาเพชรบุรี ได้ให้ความร่วมมือกับอุทยานฯ มาโดยตลอดในการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมปลูกป่า หรือกิจกรรมจดทะเบียนสมรสหมู่บนพะเนินทุ่ง รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณและร่วมดำเนินงานในบางกิจกรรม เช่น โครงการเพาะเมล็ดพันธุ์วันพ่อ ปลูกต่อวันแม่ ดูแลต่อวันสมเด็จพระย่า

เป็นต้น อุทยานฯ ได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดทุกปีเพราะเป็นแหล่งสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับจังหวัดเพชรบุรี ถ้าเป็นด้านการดูแลรักษา ก็จะขอความร่วมมือจากหน่วยงานในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ประมง เขื่อน ไฟฟ้า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจะทำงานประสานกัน ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ยังมีการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น ด้านงานวิจัยมีการทำ MOU กับองค์กรเอกชน ด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่าจะร่วมกับ WCS ที่ทำงานในพื้นที่ เมื่อเสร็จสิ้นโปรเจ็คเขาก็จะไปดำเนินงานร่วมกับที่อื่นต่อไป

4.2 การพัฒนาสาธารณูปโภค อุทยานฯ นำรายได้จากการท่องเที่ยวมาพัฒนาสาธารณูปโภค เช่น ปรับปรุงบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว พื้นที่ศึกษาธรรมชาติ ป้ายสื่อความหมาย และแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ปัญหาที่พบส่วนมากจะเป็นเรื่องความไม่สะอาดของห้องน้ำเพราะมีเจ้าหน้าที่ดูแลเพียงคนเดียว สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้านพักอุทยานฯ มีบริการน้ำ ไฟฟ้า แอร์ พัดลม ยกเว้นโทรศัพท์ แต่ถ้าเป็นที่บ้านกว้างหรือพะเนินทุ่งจะไม่มีบ้านพัก มีแต่ลานสำหรับกางเต็นท์ ใช้ไฟปั่น และมีห้องน้ำไว้บริการ เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการสัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง ในส่วนของน้ำที่ใช้นั้นจะต่อท่อมาจากน้ำตกและมีเครื่องกรองอยู่ด้านบนเก็บใส่แทงค์ไว้แยกเป็นน้ำสำหรับดื่มและน้ำใช้

4.3 การบริหารทรัพยากรมนุษย์และค่าตอบแทน มีค่าตอบแทนให้เพิ่มขึ้นกว่าที่ผ่านมา แต่จะไม่มีสวัสดิการสำหรับคนที่เป็นลูกจ้างแบบปีต่อปี ทำให้ไม่มีความมั่นคงในการทำงาน เวลาเดินป่าลาดตระเวนต้องหาเสบียงไปเอง ไม่มีเบี้ยเลี้ยงให้ การทำงานก็ต้องเสี่ยงอันตรายถ้าออกไปลาดตระเวนเพราะอาจปะทะกับกลุ่มที่ลักลอบเข้าไปตัดไม้หรือล่าสัตว์ป่า คนที่จะมาทำงานด้านนี้จึงต้องมีใจรักแต่ส่วนมากจะเป็นคนในพื้นที่

จำนวนเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ ที่มีอยู่นั้นไม่เพียงพอต่อการดูแลจัดการพื้นที่เพราะอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานมีอาณาบริเวณมาก นอกจากดูแลเรื่องการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรแล้วเจ้าหน้าที่ยังต้องดูแลเรื่องการท่องเที่ยว ความสะอาดของห้องน้ำ สถานที่ให้บริการ บ้านพัก ลานกางเต็นท์ ทำให้มีจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ดูแลเรื่องการรักษาป่าไม่จริง ๆ น้อยลง ซึ่งงานด้านการดูแลพื้นที่ป่านี้เป็นงานที่ค่อนข้างหนักพอสมควร วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ และงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรก็ยังไม่ค่อยเพียงพอ

4.4 การบริหารจัดการข้อมูลของอุทยานฯ ปัจจุบันเวลาที่เจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ ออกไปลาดตระเวนในป่าจะต้องมีการเก็บข้อมูลที่เป็นเชิงวิชาการต่าง ๆ เช่น การถ่ายภาพ จดบันทึกข้อมูล เก็บค่าพิกัด เพื่อทำเป็นรายงานส่งที่ศูนย์ข้อมูลและนำเสนอในที่ประชุมว่าได้ไปพบเจออะไรบ้าง ซึ่งเป็นการพัฒนาข้อมูลเชิงวิชาการมากขึ้น

4.5 การฝึกอบรมและการพัฒนาคุณภาพการให้บริการ เจ้าหน้าที่อุทยานฯ ที่ทำงานด้านการป้องกันและปราบปรามจะได้รับการฝึกทบทวนอยู่เป็นประจำ และมีการนำระบบการลาดตระเวนเชิงคุณภาพมาใช้ มีการขอความร่วมมือจากตำรวจตระเวนชายแดนที่มีความชำนาญในการใช้อาวุธปืนมาเป็นครูฝึกให้ การฝึกทบทวนนี้จะทำปีละ 2 ครั้ง ๆ ละ 7-10 วัน การออกลาดตระเวนนี้จะกำหนดไว้เดือนละไม่ต่ำกว่า 18 วัน โดยกรมอุทยานแห่งชาติฯ จะจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ป่าไม้ วิธีการดำรงชีวิตในป่า

ส่วนเจ้าหน้าที่ด้านงานบริการหรือนันทนาการสื่อความหมายก็จะมีการอบรมให้ทุกปี เป็นหลักสูตรเกี่ยวกับการให้บริการที่ดี วิธีการพูดสื่อความหมายกับนักท่องเที่ยว บางปีก็พาไปดูงาน ด้านการให้บริการของโรงแรมเพื่อนำมาปรับใช้ในการทำงาน

4.6 การพัฒนาระบบการจัดการ จะมีการประชุมทุกเดือนโดยแต่ละหน่วยจะมีตัวแทน เข้าร่วมประชุม เพื่อนำเสนอปัญหาที่พบหรือประเด็นสำคัญต่าง ๆ ในด้านการบริหารงานโดยชุมชนมีส่วนร่วมนั้นได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการอุทยานฯ ซึ่งมาจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและมีบทบาทในพื้นที่ รวมถึงเจ้าหน้าที่ระดับกรมเข้าร่วมด้วย มีหน้าที่พิจารณาและตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องการจัดการ พื้นที่และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

4.7 การวิจัยและติดตามผล การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวจะพิจารณาจากผลงานวิจัยต่าง ๆ เช่น ศักยภาพของการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีอะไรบ้าง นักท่องเที่ยวต้องการมาทำอะไร เมื่อก่อนอุทยานฯ เคยทำโครงการวิจัยเองเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพของพืชป่า สัตว์ป่าหายากใกล้สูญพันธุ์ การสำรวจเกี่ยวกับสมุนไพรรักษาโรค ความสามารถในการรองรับด้านการท่องเที่ยว แต่ปัจจุบันงบประมาณด้านงานวิจัยลดน้อยลงจึงไปเน้นให้การสนับสนุนด้านข้อมูลกับกลุ่มที่เข้ามาทำวิจัยแทน หรือให้เจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำวิจัยนั้น ซึ่งจะมีนักวิจัยจากหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชนิดของนก ผีเสื้อ พันธุ์ไม้ สมุนไพร และแมลงต่าง ๆ

5. การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน

การสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและเขาพระเนินท่ง สามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ดังนี้

5.1 การมีส่วนร่วมกับชุมชนในการปกป้องอุทยานฯ ค่อนข้างได้รับความร่วมมือจากชุมชนที่อยู่บริเวณรอบอุทยานฯ ซึ่งบางส่วนยังต้องพึ่งพาทรัพยากรต่าง ๆ ทางอุทยานฯ จะอนุญาตให้บางชนิดที่เก็บไปเพื่อใช้ยังชีพในครัวเรือนจะมองที่เจตนาของเขาในการนำทรัพยากรออกไปใช้ประโยชน์ มีการเผยแพร่การดำเนินงานของอุทยานฯ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับกฎหมาย ป่าไม้ และแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการให้ความร่วมมือกับอุทยานฯ

5.2 การสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนให้หวงแหนอุทยานฯ โดยสื่อสารกับชุมชนเพื่อโน้มน้าวให้เห็นถึงประโยชน์ของป่าและผลกระทบจากการบุกรุกป่าเช่น โน้มน้าวใจให้ชาวบ้านที่เคยเข้าไปล่าสัตว์หันมาทำประมงหรือประกอบธุรกิจเรือท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้มีรายได้ในการดำรงชีพ การล่าสัตว์เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายต้องถูกดำเนินคดี และยังจัดกิจกรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนที่อยู่นอกแนวเขตอุทยานฯ ด้วย

5.3 การสร้างให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบำเพ็ญประโยชน์/อาสาสมัครต่าง ๆ อุทยานฯ ได้จัดโครงการอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนกับป่า โดยเชิญชวนคนในชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณแนวป่าหรือรอบ ๆ อุทยานฯ มาอบรมเป็นราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสทป.) เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการป้องกันรักษาป่า ช่วยเป็นหูเป็นตาและแจ้งเบาะแสผู้ที่เข้ามาลักลอบตัดไม้หรือกระทำความผิดต่าง ๆ เกี่ยวกับป่าไม้ มีการทำกิจกรรมปลูกป่า สร้างฝายในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น ร่วมกับชุมชน

6. โปรแกรมอาสาสมัครและบำเพ็ญประโยชน์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและเขาพระเนินทุ่งสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นอาสาสมัครและบำเพ็ญประโยชน์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ดังนี้

6.1 การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในกิจกรรมอาสาสมัครบำเพ็ญประโยชน์ มีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่ต้องการบำเพ็ญประโยชน์ก็จะอาสาเข้ามาช่วยทำโป่ง ทำฝาย ทำความสะอาด ตัดหญ้า ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย

6.2 การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และกลุ่มอื่น ๆ ในการบำเพ็ญประโยชน์ เวลาที่อุทยานฯ จัดกิจกรรมใดก็จะมีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ตและประชาสัมพันธ์ไปยังหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อเชิญให้มาเข้าร่วมทำกิจกรรม ซึ่งได้รับการตอบรับจากหน่วยงานใกล้เคียงในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี เช่น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สถานศึกษา หน่วยงานราชการต่าง ๆ ส่วนใหญ่ก็เป็นกิจกรรมปลูกป่า ปลูกพืชให้ช้าง เป็นโครงการที่ต่อเนื่องโดยเริ่มจากการเพาะเมล็ดพันธุ์วันพ้อ ปลูกต่อวันแม่ ดูแลวันสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นการสร้างจิตสำนึกให้รู้ว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ได้สร้างอะไรไว้ให้ประชาชนบ้าง พันธุ์ไม้ที่นำมาปลูกจะเป็นพันธุ์ไม้หายาก เช่น ไม้มะค่า ถ้าเป็นช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมากทาง อบต. จะส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว

ในส่วนของภาคเอกชนที่เข้ามาบำเพ็ญประโยชน์ เช่น บริษัทกระทิงแดงที่เข้ามาขอทำฝาย ปลูกป่า สนับสนุนด้านงบประมาณซึ่งเขาจะมีโครงการมาอยู่ตลอด ด้านสมาชิกของชมรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาบำเพ็ญประโยชน์ เช่น ชมรมคนรักแม่น้ำเพชรบุรีก็เข้ามาช่วยทำฝายเพื่อเก็บน้ำไว้ใช้ในหน่วยและเป็นแหล่งน้ำสำหรับสัตว์ มีชมรมท่องเที่ยวแม่น้ำเพชรบุรีและผืนป่าแก่งกระจาน ช่วยดูแลในเรื่องการจัดระเบียบของรีสอร์ทและส่งเสริมให้ผู้ที่มาใช้บริการได้เข้าไปท่องเที่ยวในอุทยาน ช่วยประสานงานในเรื่องการให้คำแนะนำ ให้การสนับสนุนและเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ของอุทยานฯ ช่วยดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว นอกจากนั้นก็ยังมีชมรมคนเพชรรักป่า

7. การส่งเสริมด้านวัฒนธรรม

การสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและเขาพระเนินทุ่งสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นการส่งเสริมด้านวัฒนธรรมของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ดังนี้

7.1 การบูรณาการมรดกทางวัฒนธรรมบริเวณโป่งลึกจะเป็นแหล่งที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปเรียนรู้วัฒนธรรมของชาวโป่งลึกได้ เช่น การทอผ้า การดำข้าว นักท่องเที่ยวสามารถไปพักผ่อนโดยการกางเต็นท์ได้ ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนได้ออกมาเรียนหนังสือภายนอก จึงรับวัฒนธรรมหรือรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนเมืองไปใช้มากขึ้น เช่น เมื่อก่อนจะแต่งกายด้วยชุดกะเหรี่ยงแต่ปัจจุบันสวมกางเกงยีนส์ ซับมอเตอร์ไซด์ ทุกบ้านมีจานดาวเทียม เป็นต้น

7.2 การส่งเสริมมรดกด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น อุทยานฯ ไม่ได้จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านวัฒนธรรมขึ้นมาเอง แต่จะให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น เช่น อบต. หรืออำเภอที่เป็นแกนนำในการจัดกิจกรรม

8. คุณค่าด้านเศรษฐกิจ

การสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานและเขาพระเนินทุ่งสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นคุณค่าด้านเศรษฐกิจของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ดังนี้

8.1 การสร้างรายได้ให้กับอุทยานฯ งบประมาณในการดำเนินงานของอุทยานฯ ส่วนหนึ่งได้จากการจำหน่ายบัตรค่าธรรมเนียมในการเข้าชมอุทยานฯ ของนักท่องเที่ยว โดยอุทยานฯ จะนำรายได้ 5% มอบให้ทาง อบต. เพื่อนำไปพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

8.2 การจ้างงานและการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ส่วนใหญ่คนที่ทำงานในอุทยานฯ ก็เป็นคนในชุมชนเกือบทั้งหมด ส่วนชุมชนก็สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่อุทยานฯ ได้แต่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ เช่น หาหน่อไม้เพื่อนำไปรับประทานในครัวเรือนได้แต่ไม่อนุญาตให้นำไปเพื่อการค้า ซึ่งชุมชนจะรู้เกี่ยวกับกฎหมายแต่ก็ยังมีบางกลุ่มที่ยังมีพฤติกรรมเช่นนี้อยู่ ถ้าภาครัฐเข้ามาช่วยส่งเสริมด้านอาชีพทำให้พวกเขาสามารถมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตปัญหาเหล่านี้ก็จะหมดไปได้

ปัญหาการลักลอบทำลายป่าหรือล่าสัตว์ที่เกิดจากชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในป่านั้นเกิดจากการที่คนเมื่อนำเสนอรูปแบบการใช้ชีวิตที่ทันสมัยจากสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไปให้พวกเขา ทำให้ตกเป็นเหยื่อของพวกนายทุนหรือผู้มีอิทธิพลที่ต้องการให้ชนกลุ่มน้อยเข้าไปนำทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าออกมาขายให้ รวมทั้งการลักลอบปลูกกล้วยด้วย

ชุมชนที่อยู่ห่างอุทยานฯ ออกไปหากเป็นผู้ที่ค่อนข้างมีฐานะก็จะทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น บ้านพัก รถยนต์/เรือรับจ้างนำเที่ยว ร้านอาหาร บริการล่องแก่ง มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งชมรมธุรกิจท่องเที่ยวแก่งกระจานขึ้นมา ทำให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่พวกเขาได้รับจากการที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวอุทยานฯ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทางด้านเศรษฐกิจระหว่างอุทยานฯ กับชุมชน ปัญหาในการทำผิดกฎหมายก็ลดลงตามไปด้วย ด้านสินค้า OTOP ที่นำมาจำหน่ายส่วนมากจะเป็นของ อบต. หรือชาวกะเหรี่ยง เป็นสินค้าประเภทผ้าทอมือ กระดาษใย สับปะรด เป็นต้น

8.3 ไม่ได้มีการฝึกอบรมอาชีพให้กับคนในชุมชนโดยตรง แต่ทำในลักษณะของฟาร์มตัวอย่างที่ไปสักบางกลอย โดยอุทยานฯ ได้ขอความร่วมมือไปยังบริษัทกระทิงแดงในการทำฟาร์มตัวอย่าง การทำนาขั้นบันได การปลูกข้าวโพด เลี้ยงแกะ การปลูกพืช ปลูกไม้ไผ่ร่วมกับชุมชน ซึ่งในอดีตเขาต้องเข้าไปตัดต้นไม้ในป่าเพื่อเอามาสร้างและซ่อมแซมบ้านเรือนของพวกเขา จึงทำให้เขาเห็นเป็นตัวอย่างว่าสามารถปลูกในบริเวณพื้นที่บ้านของเขาได้ โดยอุทยานฯ จะแจกกล้าไม้ให้เขานำไปปลูกกันเอง เพื่อให้เขาดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ต้องล่าสัตว์ ปัจจุบันชุมชนเริ่มเข้าใจมากขึ้นว่าสามารถนำพืชที่ปลูกนั้นไปใช้เป็นอาหารในครัวเรือนได้ เป็นโครงการที่ค่อนข้างประสบผลสำเร็จพอสมควร

8.4 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีโครงการพระราชดำริซึ่งห้วงมันที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง เป็นโครงการด้านการทำเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี นักท่องเที่ยวจะมาศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่ง

สามารถเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ มีโครงการหุบกะพงซึ่งเป็นโครงการของการส่งเสริมสหกรณ์ที่ได้จัดสรรพื้นที่ให้กับชุมชน โดยเป็นการทำพื้นที่ที่ทำกินไม่ได้ให้สามารถทำกินได้

ผลการสัมภาษณ์กลุ่มภาคีรัฐอื่น

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นกลุ่มภาคีรัฐอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จำนวน 10 คน (รายชื่อดังภาคผนวก ค) ผลการสัมภาษณ์ในรูปแบบการวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปได้ดังประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

การสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นการดำเนินงานเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ดังนี้

1.1 การอนุรักษ์ป่า พื้นที่ของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานยังคงไว้ซึ่งความเป็นธรรมชาติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ มีการดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาป่าจำนวนมาก ทั้งการปลูกป่าและการฟื้นฟูบริเวณพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์ด้วย

สำหรับนักท่องเที่ยวนั้นทางเจ้าหน้าที่อุทยานฯ จะได้ชี้แจงก่อนที่จะเข้าไปในพื้นที่ถึงกฎระเบียบในการปฏิบัติตน เช่น ห้ามรบกวนสัตว์ ห้ามส่งเสียงดัง ห้ามนำพันธุ์พืชต่างถิ่นเข้าไปปลูก ห้ามนำทรัพยากรธรรมชาติออกมานอกพื้นที่ เป็นต้น

1.2 การอนุรักษ์สัตว์ป่า ปัญหาเรื่องช้างส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นบริเวณป่าเต็งจากกรณีที่ช้างออกมาหาอาหารใกล้กับพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน และกรณีที่มีคนลักลอบเข้าไปล่าสัตว์ป่าซึ่งมักจะเป็นนายพรานที่รับจ้างเข้ามาล่าสัตว์ออกไปขายให้พวกนายทุน เช่น ช้างป่า สมัน โดยเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ จะพบอุปสรรคในการล่าสัตว์หรือสัตว์ที่ติดกับดักของนายพรานเวลาที่ออกไปลาดตระเวนในพื้นที่ป่า

1.3 การป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่า โดยจัดทำแนวกันไฟบริเวณเขตรอยต่อระหว่างพื้นที่ป่าของอุทยานฯ กับพื้นที่ของชุมชน หรือบริเวณพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟไหม้ เพื่อไม่ให้ไฟลุกลามไหม้เข้าไปในป่าซึ่งก็ได้ผลเป็นอย่างดี ซึ่งจะมีหน่วยงานด้านการอนุรักษ์และป้องกันที่รับผิดชอบเรื่องการป้องกันไฟไหม้ป่าโดยตรง รวมทั้งยังได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงช่วยกันดูแลให้อีกทางหนึ่ง ทำให้ปัญหาไฟป่าลดลง

1.4 การบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศธรรมชาติจะได้รับผลกระทบจากปัญหาภัยแล้งทำให้สภาพผืนป่าเกิดความไม่อุดมสมบูรณ์ได้ในบางช่วง สำหรับประเด็นเรื่องการตัดเถาว์วัลย์ในป่าทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดระหว่างกลุ่มที่เห็นว่าควรตัดเถาว์วัลย์ที่ปกคลุมต้นไม้และกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย เพราะเป็นการทำลายธรรมชาติและอาจเป็นสาเหตุของไฟป่าได้

นอกจากนี้ในเรื่องของฐานข้อมูลเกี่ยวกับสัตว์ป่าและพันธุ์ไม้นั้นยังมีอยู่น้อย ควรมีการทำวิจัยเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลและต่อยอดการดำเนินงานให้มากขึ้น ในประเด็นนี้เวลาที่เจ้าหน้าที่ของ

อุทยานฯ ออกลาดตระเวนในพื้นที่ป่าก็ได้มีการจับบันทึกว่าพบสัตว์หรือพันธุ์พืชใหม่ ๆ อะไรไว้เป็นข้อมูลแล้วนำเสนอในการประชุมของอุทยานฯ อยู่แล้วด้วย

2. ความเหมาะสมในการเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ

การสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นความสากลระดับโลกและความเหมาะสมในการเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ดังนี้

2.1 ป่าแก่งกระจานเป็นผืนป่าที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันตก สภาพของผืนป่าโดยรวมค่อนข้างมีความสมบูรณ์

2.2 ความโดดเด่นในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ ป่าแก่งกระจานมีความหลากหลายทางชีวภาพให้ศึกษาอย่างมาก ทั้งพันธุ์พืชและสัตว์ป่านานาชนิด เป็นแหล่งดูนกที่มีพันธุ์นกต่าง ๆ จำนวนมาก

2.3 การเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า สัตว์ป่าที่พบได้บ่อยในอุทยานฯ ได้แก่ กวาง กระทิง เสือ ช้าง และยังพบเสือดาวซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวนและหายากด้วย

2.4 ความเหมาะสมในการเป็นมรดกโลก ค่อนข้างมีความพร้อมที่จะเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติเพราะมีความหลากหลายของสัตว์ป่า แต่ความคิดเห็นในประเด็นนี้ก็มีทั้งกลุ่มที่เห็นด้วยและกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย โดยกลุ่มที่เห็นด้วยมองว่าหากผืนป่าแก่งกระจานได้เป็นมรดกโลกก็จะได้รับการดูแลช่วยเหลือด้านงบประมาณมากขึ้น ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยเพราะในปัจจุบันนี้ทุกฝ่ายก็ช่วยกันบริหารจัดการและดูแลรักษาป่ามาโดยตลอด การเป็นมรดกโลกอาจก่อให้เกิดผลเสียได้กรณีที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก จนทำให้ป่าถูกทำลายมากขึ้น สัตว์ป่าได้รับการรบกวนมากขึ้น การเป็นมรดกโลกอาจทำให้ได้ชื่อเสียงและความภาคภูมิใจ แต่ไม่เกิดประโยชน์อะไรต่อชุมชนในพื้นที่รอบอุทยานฯ

3. แนวทาง/กิจกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ทางธรรมชาติจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์

การสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นแนวทาง/กิจกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ทางธรรมชาติจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสร้างสรรค์ของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ดังนี้

3.1 การบริหารจัดการการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนักท่องเที่ยว ชาวบ้านจะช่วยกันดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ในส่วนของรีสอร์ท/ที่พักก็จะมีกฎระเบียบว่านักท่องเที่ยวสามารถใช้เครื่องเสียงได้ไม่เกิน 5 ทุ่ม เจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ ก็จะแจ้งให้นักท่องเที่ยวทราบถึงกฎระเบียบว่าไม่ควรเก็บหินหรือพันธุ์ไม้กลับไป รวมถึงบริเวณที่ไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าไป

3.2 การสร้างประสบการณ์เรียนรู้จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่อนักท่องเที่ยว พื้นที่ป่าแก่งกระจานมีสิ่งต่าง ๆ ให้ศึกษาเรียนรู้มากมาย เช่น พันธุ์ไม้ สัตว์ป่า และระบบนิเวศต่าง ๆ นอกจากนี้นักท่องเที่ยวบางกลุ่มจะล่องเรือยางในลำน้ำเพชร ซึ่งสามารถเรียนรู้ธรรมชาติไปพร้อมกับความสนุกสนานเพลิดเพลินได้

3.3 การสร้างจิตสำนึกให้กับนักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่อุทยานฯ จะชี้แจงให้นักท่องเที่ยวทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อสร้างให้เกิดจิตสำนึกในการท่องเที่ยว เช่น ไม่ทำลายธรรมชาติ เที่ยวในบริเวณที่จัดไว้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือศึกษาธรรมชาติ ไม่นำทรัพยากรธรรมชาติออกจากป่า หรือประสานให้เจ้าหน้าที่ร่วมเดินป่าด้วย เป็นต้น

3.4 การแนะนำ/สื่อสารให้นักท่องเที่ยวรู้จักอุทยานฯ ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้มากขึ้น รวมทั้งการชี้แจงเรื่องการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยว เนื่องจากพบว่านักท่องเที่ยวคนไทยจะไม่ค่อยสนใจฟังกฎระเบียบเท่าไรนัก

3.5 กิจกรรมการดูนก นักท่องเที่ยวที่เข้ามาดูนกจะมาเป็นกลุ่มใหญ่ และจะมีเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับนกจากชมรมดูนกมาคอยให้ความรู้ด้วย โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้พร้อมกับความเพลิดเพลินในกิจกรรมการดูนก ในกิจกรรมดูนกนั้นควรจะมีการกำหนดจุดและเส้นทางให้นักท่องเที่ยวเดินหรือตั้งกล้องดูในบริเวณที่นกออกมาหากินจำนวนมาก

3.6 การสื่อความหมายเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงาน จ.เพชรบุรี จะประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปทราบว่าในพื้นที่นี้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวอะไรที่น่าสนใจ รวมถึงกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อม โดยสนับสนุนให้อุทยานฯ เป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติ เช่น ดูนก ฝึลื้อ ดูทะเลหมอก โดย ททท. มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบ Go green คือ การท่องเที่ยวที่ควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่และการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว โดยส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในขณะท่องเที่ยว

สำหรับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในบริเวณเขตอุทยานฯ เช่น น้ำตก จุดชมวิวยะเนินทุ่ง หมู่บ้านโป่งลึกบางกลอยที่ชาวกะเหรี่ยงกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ จุดส่องนก หรือดูฝึลื้อ ทางอุทยานฯ จะประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยว แต่จะไม่ติดป้ายสื่อความหมายตามต้นไม้ในเขตอุทยานฯ ชุมชนก็มีส่วนร่วมในการสื่อความหมายให้กับนักท่องเที่ยว เพราะเจ้าของรีสอร์ทบางคนมีความรู้เรื่องนกและเป็นสมาชิกของชมรมดูนกได้ให้ความรู้เกี่ยวกับนกชนิดต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว และจัดทำเว็บไซต์เพื่อเผยแพร่ความรู้ผ่านทางเว็บไซต์

4. การบริหารจัดการอุทยานให้เกิดประสิทธิผล

การสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานให้เกิดประสิทธิผล ได้ดังนี้

4.1 การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานอื่น ๆ ทางผู้ประกอบการรีสอร์ท/ที่พักก็ให้ความร่วมมือด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมในระดับหนึ่งเรื่องบ่อตกไข่มัน เพื่อไม่ให้แม่น้ำเพชรบุรีเกิดความเสียหาย สำหรับองค์กรต่างประเทศก็มีความร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สัตว์ป่าต่าง ๆ และยังมีประสานงานเกี่ยวกับการขอเป็นมรดกโลกด้วย

4.2 การพัฒนาสาธารณูปโภค ในส่วนของอุทยานฯ จะให้บริการด้านบ้านพัก เต็นท์และลานกางเต็นท์ ส่วนโฮมสเตย์ของชาวบ้านจะอยู่นอกเขตอุทยานฯ เรื่องถนนถ้าเป็นถนนสำหรับเจ้าหน้าที่ใช้เข้าไปลาดตระเวนหรือให้นักท่องเที่ยวใช้เพื่อศึกษาธรรมชาติก็ควรให้เป็นตามธรรมชาติไม่ควรลาดยาง แต่ถ้าเป็นบริเวณสำนักงานหรือพื้นที่ให้บริการก็ควรมีการปรับปรุงให้เหมาะสมสำหรับพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น บริเวณเขาพะเนินทุ่ง ต้องคงความเป็นธรรมชาติไว้ ถ้าสร้าง

ถนนดีหรือสะดวกเกินไปก็อาจทำให้มีคนเข้ามาบุกกรุกได้ง่าย และยังเป็น การรบกวนสัตว์ป่าและ สิ่งแวดล้อมด้วย

4.3 การบริหารทรัพยากรมนุษย์และค่าตอบแทน เจ้าหน้าที่ที่ได้รับค่าจ้างน้อยมากเมื่อ เทียบกับหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ คนที่มาทำงานด้านดูแลรักษาป่าและสัตว์ป่าต้องมีใจรักไม่เช่นนั้นคงไม่ สามารถทำงานอยู่ได้นาน สำหรับเจ้าหน้าที่ในสวนงานฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์ส่วนใหญ่จะมี ประสบการณ์อย่างน้อย 5 ปีในการเดินป่า ทำให้มีความชำนาญในเรื่องของพรรณไม้ต่าง ๆ ด้วย บาง คนเคยเป็นพรานมาก่อนทำให้มีความชำนาญในการเดินป่า

4.4 การบริหารจัดการข้อมูล หน่วยงานด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่าจะมอบหมายให้ เจ้าหน้าที่ออกลาดตระเวนในทุกพื้นที่ป่าอยู่แล้ว และต้องมีการจดบันทึกข้อมูลว่าพบเจออะไรบ้างโดย เจ้าหน้าที่ที่จะได้รับการอบรมเกี่ยวกับวิธีการจดบันทึก เช่น สิ่งที่พบ ร่องรอยอะไร อยู่ในพิกัดไหน มี ลักษณะอย่างไร เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ทราบถึงความชุกชุมของสัตว์ป่าในบริเวณนั้น

4.5 การพัฒนาระบบการจัดการอุทยานฯ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนควรให้ชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วม โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ติดพื้นที่โดยรอบของอุทยานฯ ทั้งหมด ได้มีส่วนร่วมในการจัดการดูแล รวมถึงหน่วยงานในท้องถิ่นด้วยให้มีอำนาจในการจัดการร่วมด้วย ไม่ใช่เป็นแค่กรรมการ อุทยานฯ จะ ดำเนินการอะไรก็ควรให้ชุมชนได้ทราบด้วย ทั้งนี้ชุมชนเองก็ต้องทำมาหากินโดยไม่ไปรบกวน ธรรมชาติ ไม่เข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มเช่นกัน

ความขัดแย้งระหว่างอุทยานฯ กับชุมชนในหมู่บ้านกะเหรี่ยงกะหรงที่มีอยู่ 2 หมู่ ใน เขตอุทยานฯ ยังคงมีอยู่ ซึ่งพื้นที่บริเวณโป่งลึกบางกลอยนี้สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ แต่ยังมีประสบปัญหาในการดำเนินการหลายประการ การประสานงานกับอุทยานฯ ยังไม่ได้รับการ ตอบรับเท่าที่ควร

5. การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน

การสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็น การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ได้ดังนี้

5.1 การมีส่วนร่วมกับชุมชนในการปกป้องและอนุรักษ์ผืนป่า หน่วยงานภาครัฐอื่นที่ เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดเพชรบุรี ได้ดำเนินงานโดยให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม ตัวอย่างเช่น

หน่วยงานสวนอนุรักษ์สัตว์ป่า ได้ประชาสัมพันธ์ให้คนในพื้นที่ช่วยกันดูแลสัตว์ป่า และฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสป.) โดยจัดตั้งกลุ่มชาวบ้านขึ้นมา แต่จะเน้นที่กลุ่ม เยาวชน เพื่อเป็นการปลูกฝัง มีการอบรมอย่างต่อเนื่องและหลายหลักสูตรเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วน ร่วมในการอนุรักษ์ป่า

หน่วยจัดการต้นน้ำ ได้ใช้การประชาสัมพันธ์ไปตามชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่โดยการติด ป้ายประชาสัมพันธ์ให้ช่วยกันป้องกันไฟป่า ซึ่งได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านส่วนใหญ่

หน่วยงานส่วนฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์ ได้มีการอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ ป่า (รสป.) เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายช่วยกันป้องกันและรักษาป่าร่วมกับหน่วยงานอีกทางหนึ่ง

หน่วยงานอื่น ๆ เช่น ททท. เพชรบุรี ก็ได้ตั้งชุมชนท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ผ่านชมรมธุรกิจท่องเที่ยวแก่งกระจานลุ่มน้ำเพชร ซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่พัก รีสอร์ทที่อยู่ในพื้นที่แก่งกระจาน รวมทั้งกลุ่มที่มาท่องเที่ยวในรูปแบบ CSR ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานราชการท้องถิ่นประมาณ 80% โดยเชิญชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่าง ๆ

5.2 การสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนให้หวงแหนอุทยานฯ โดยให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการอนุรักษ์และรักษาป่า ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่ก็มีความรู้ความเข้าใจเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว โครงการต่าง ๆ ที่ทำขึ้นจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการกระทำที่ต่อเนื่อง โดยหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ก็ได้ดำเนินการเรื่องการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้านมาตั้งแต่ระยะแรก ๆ ของการเป็นหมู่บ้าน

5.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบำเพ็ญประโยชน์/อาสาสมัครต่าง ๆ เช่น อบต. แก่งกระจาน ได้ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วยเช่นเดียวกัน โดยมีกิจกรรมให้คนในชุมชนร่วมกันปลูกต้นไม้ ปลูกต้นไม้เฉพาะในวันสำคัญต่าง ๆ เท่านั้น เป็นการสอนให้รุ่นลูกรุ่นหลานรู้จักการปลูกป่า คนในชุมชนที่มีความรักป่าจะเห็นได้จากการที่ชาวบ้านเป็นสมาชิกของกลุ่มอาสาสมัครต่าง ๆ เช่น ราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า กู้ภัย หรือกลุ่มอื่น ๆ ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน กรณีที่มีไฟป่าเกิดขึ้นชาวบ้านที่เป็นกลุ่มอาสาสมัครก็จะออกไปช่วยกันดับไฟป่าหรือโทรศัพท์ไปแจ้งให้หน่วยงานที่รับผิดชอบหรือที่อยู่ใกล้เคียงมาช่วยเหลือ พวกเขาทำด้วยใจเพราะมีความรักในป่าและธรรมชาติมาก รวมถึงกิจกรรมการส่องนกที่ชาวบ้านจะช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้มีพรานเข้ามายิงนก ในช่วงของวันหยุดเทศกาลหน่วยอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ก็จะไปช่วยดูแลนักท่องเที่ยวที่เล่นน้ำหรือนั่งเรือชมทิวทัศน์ในลำน้ำให้สวมชูชีพทุกคน

ส่วนในพื้นที่ อบต.สองพี่น้อง ชาวบ้านในทุกหมู่บ้านจะช่วยกันปลูกต้นไม้และเก็บขยะที่อยู่ตามถนนหรือขยะที่อยู่ในสายน้ำ เพราะอยากให้แหล่งท่องเที่ยวมีความสะอาดซึ่งส่วนใหญ่เป็นขยะที่เกิดจากคนภายนอกมากกว่าคนในชุมชน รวมถึงคนในชุมชนยังช่วยกันดูแลความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวด้วย

6. โปรแกรมอาสาสมัครและบำเพ็ญประโยชน์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นอาสาสมัครและบำเพ็ญประโยชน์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ดังนี้

6.1 การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในกิจกรรมอาสาสมัครบำเพ็ญประโยชน์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มครอบครัว กลุ่มเยาวชนที่มาเข้าค่าย และกลุ่มรักธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่มาประชุมสัมมนาซึ่งมีทั้งภาครัฐและภาคเอกชนแต่มีจำนวนไม่มาก กลุ่มนี้จะมีกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วย เช่น เที่ยวชมโครงการซั้งห้วยมัน ดูนกที่เขาคลัง ชมทะเลหมอกที่พะเนินทุ่ง กลุ่มที่มาแบบครอบครัวส่วนใหญ่จะมาเล่นน้ำตรงแม่น้ำเพชร กลุ่มรักธรรมชาติจะมาดูนก ดูผีเสื้อ และกลุ่มที่มาศึกษาวิจัยต่าง ๆ ในส่วนนี้จะมีกิจกรรม CSR เช่น ปลูกป่า ทำฝาย ไปงเทียม การปลูกพืชให้อาหารช้าง โดย ททท. มีนโยบายเน้นเรื่องการท่องเที่ยวสีเขียวหรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และให้การสนับสนุนอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานในการจัดกิจกรรมเหล่านี้ให้กับนักท่องเที่ยว

กิจกรรมในส่วนของ ททท. ที่ให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของการบำเพ็ญประโยชน์ เช่น โครงการร้อยใจรักพิทักษ์สายน้ำเพชร เป็นกิจกรรมการแข่งขันแรลลี่เรือยาง มี

ฐานกิจกรรมต่าง ๆ และการเพาะพันธุ์กล้าไม้สำหรับอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคาราวานที่เคยประสานงานกับทาง ททท. และกลุ่มชมรมสมาคมต่าง ๆ ที่ให้ความสนใจในกิจกรรมรูปแบบดังกล่าว

6.2 การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และกลุ่มอื่น ๆ ในการบำเพ็ญประโยชน์ ททท. ได้เข้าไปร่วมกับทางชมรมผู้ประกอบการเพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้ประกอบการในพื้นที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวและการทำกิจกรรมในเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการในการประชาสัมพันธ์ไปยังนักท่องเที่ยวหรือกลุ่มที่เข้ามาใช้สถานที่ในการจัดประชุมสัมมนาให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ช่วยรักษาแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้การมาพักผ่อนหรือชมธรรมชาติเพียงเท่านั้น เช่น การร่วมกิจกรรมสร้างฝาย ทำโปง ปลูกต้นไม้ เป็นต้น ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาได้รับความร่วมมือจากผู้ประกอบการหลายรายที่เป็นตัวกลางในการสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยวและกลุ่มที่เข้ามาพัก ทั้งนี้ได้รับการตอบรับที่ดีทำให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนแบบเดิม

7. การส่งเสริมด้านวัฒนธรรม

การสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นการส่งเสริมด้านวัฒนธรรมของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ดังนี้

7.1 การบูรณาการมรดกทางวัฒนธรรม มีโครงการปิดทองหลังพระที่โปงลี้บางกลอยซึ่งอยู่ระหว่างการดำเนินการ โดยเริ่มจากการให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรแก่คนในชุมชนทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เป็นโครงการที่จะทำให้ชาวบ้านโปงลี้บางกลอยและชาวกะเหรี่ยงสามารถอยู่ร่วมกันได้แม้จะมีความแตกต่างด้านวัฒนธรรม

7.2 การส่งเสริมมรดกด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น บริเวณโปงลี้บางกลอยซึ่งอยู่ในพื้นที่ของอุทยานฯ จะมีชาวกะเหรี่ยงกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ในส่วนของ อบต.สองพี่น้อง ก็มีชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ในหมู่ 2 และหมู่ 3 จะมีประเพณีข้าวห่อกะเหรี่ยง คนเฒ่าคนแก่จะผูกข้อมือเรียกขวัญซึ่งเป็นประเพณีประจำปี มีการทำข้าวเหนียวห่อเป็นสามเหลี่ยมทำมะพร้าวหวาน ๆ จิ้มรับประทาน โดยพวกเขาจะจัดงานกันขึ้นมาเองแล้วเชิญทาง อบต.เข้าไปร่วมงาน นักท่องเที่ยวก็สามารถเข้าไปร่วมงานประเพณีนี้ได้ ช่วงเวลากลางวันจะมีงานรำวงแบบชาวบ้าน แต่ในโปงลี้บางกลอยจะไม่มีที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว ต้องกลับออกมาพักบริเวณด้านนอก โดยทางอุทยานฯ ได้มีการประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าไปศึกษาวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชาวโปงลี้บางกลอย

ปัญหาหนึ่งที่พบคือชุมชนดังกล่าวตั้งอยู่ในบริเวณตรงกลางพื้นที่ของอุทยานฯ และมีการขยายจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีการดำรงชีวิตที่ค่อนข้างไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมนิยมประเพณีบางอย่างที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนโปงลี้บางกลอยยังไม่เอื้อต่อการเข้าไปส่งเสริมหรือพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเท่าที่ควร

8. คุณค่าด้านเศรษฐกิจ

การสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นคุณค่าด้านเศรษฐกิจของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ดังนี้

8.1 การสร้างรายได้ให้กับชุมชน อุทยานฯ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศึกษาเรียนรู้ธรรมชาติ ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวยามราตรีเหมือนชะอำที่ก่อให้เกิดรายได้กับผู้ประกอบการร้านอาหารและที่พักมากกว่า หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จ.เพชรบุรี มีความต้องการให้เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปยังชุมชนด้วย อย่างไรก็ตามชุมชนเองก็ต้องปฏิบัติตามเป็นเจ้าบ้านที่ดี และมีความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยว เพราะชุมชนถือเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวและควรได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวด้านการมีอาชีพหรือรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวด้วย

สินค้าหลักของแก่งกระจานคือปลาที่มีการนำมาแปรรูปแต่ยังต้องได้รับการส่งเสริมด้านการพัฒนาเป็นสินค้า OTOP หรือเป็นของฝากจากการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ สินค้าที่ระลึกที่ขายดีจะเป็นเสื้อยืดซึ่งไม่ใช่สินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการทำตามกระแสและไม่ยุ่งยากในการผลิต โดยไม่ได้คำนึงถึงความยั่งยืนหรือผลกระทบในอนาคต ในส่วนของโฮมสเตย์ก็เช่นกันมีทั้งผลดีและผลเสีย แม้จะทำให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวแต่ถ้าสมาชิกในครอบครัวบางคนต้องการความเป็นส่วนตัวก็อาจเกิดปัญหาในครอบครัวขึ้นได้ โดยบางหมู่บ้านที่มีโฮมสเตย์นั้นไม่ได้มีแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่ด้วย เป็นเพียงเส้นทางผ่านสำหรับไปยังแหล่งท่องเที่ยว

8.2 การจ้างงานและการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน คนในชุมชนบางส่วนได้มีการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพจากการทำไร่ทำมาทำอาชีพเกี่ยวกับการให้บริการนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร รีสอร์ท บ้านพัก ส่วนกลุ่มที่มีอาชีพหาปลาก็ยังออกหาปลาในเวลากลางคืนส่วนกลางวันก็มารับจ้างนักท่องเที่ยว เช่น ขับรถรับจ้าง บริการเรือล่องในแก่งกระจาน เป็นต้น ส่วนมากจะเป็นคนในพื้นที่แก่งกระจานประมาณ 90% ที่เหลือเป็นคนนอกพื้นที่ ปัญหาที่พบคือการมุ่งผลประโยชน์ส่วนตัว หลีกเลียงภาษี ถ้าเป็นคนในพื้นที่เขาจะรู้ว่าถ้าเมื่อไหร่ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวก็ต้องกลับไปทำอาชีพแบบเดิม พวกเขาจึงช่วยกันดูแลและต้อนรับนักท่องเที่ยว

เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เข้าไปเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของอุทยานฯ ซึ่งอุทยานฯ ได้จัดร้านค้าหรือร้านอาหารไว้บริการนักท่องเที่ยวอยู่แล้ว ทำให้ร้านค้าในชุมชนมีน้อย การกระจายรายได้ในส่วนนี้ไปยังชุมชนจึงมีไม่มากนัก

ในด้านเศรษฐกิจของชุมชนยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร เพราะส่วนใหญ่ชาวบ้านจะมีอาชีพทำการเกษตร ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ภาครัฐได้เข้ามาช่วยเหลือบ้างในด้านการส่งเสริมอาชีพ ทาง อบต.ห้วยแม่เพรียงก็ได้ร่วมมือกับชาวบ้านเสนอโครงการต่าง ๆ เพื่อของบประมาณจากหน่วยงานภายนอก โดยเน้นที่อาชีพเสริมให้กับชุมชนเพราะอาชีพหลักทางเกษตรกรรมเมื่อปีที่ผ่านมาก็ได้ผลผลิตไม่ค่อยดีนัก

8.3 การฝึกอบรมอาชีพให้กับคนในชุมชน ทางองค์การบริหารส่วนตำบลไม่ได้จัดตั้งกลุ่มอาชีพให้ แต่ชาวบ้านสามารถรวมตัวกันเพื่อเสนอความคิดว่าอยากจะจัดตั้งกลุ่มอาชีพอะไรแล้วทาง อบต. ก็จะให้ความช่วยเหลือ โดยในปัจจุบันได้มีความร่วมมือกันระหว่าง อบต.แก่งกระจานกับทางอุทยานฯ ในการดำเนินโครงการการเพาะพันธุ์ปลาหน้าบ้าน การห้ามจับปลาบริเวณที่มีการล้อมรั้ว การหางบประมาณเพื่อซื้ออาหารให้ปลา การทำคอนโดฯ ปลา และการทำสะพานแขวนเลี้ยงปลา ทำให้มีจำนวนปลามากขึ้น และนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาได้ ทำให้เกิดรายได้ทั้งจากการเลี้ยงปลาและรายได้จากการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ยังมีโครงการปิดทองหลังพระที่ไปปักกิ่งบางกลอยซึ่งอยู่ระหว่างดำเนินการ โดยเริ่มจากการให้ความรู้ในเรื่องการเกษตรแก่คนชุมชนเพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ตอนนี้ยังไม่ปรากฏผลที่ชัดเจนเท่าใดนัก ที่ผ่านมาก็ได้ไปศึกษาดูงานหน่วยงานต่าง ๆ โดยเป็นโครงการหนึ่งที่จะช่วยให้ชาวบ้านไปปักกิ่งบางกลอยและชาวกะเหรี่ยงสามารถอยู่ร่วมกันได้

8.4 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร พืชเศรษฐกิจของแก่งกระจาน ได้แก่ สับปะรด มะนาว กล้วยน้ำว่า ส่วนในชุมชนที่มีโครงการพระราชดำริตั้งอยู่ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำการเกษตร นักท่องเที่ยวสามารถมาเรียนรู้ในเรื่องของการทำการเกษตร สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ เพราะจะมีป่าชุมชนเป็นของหมู่บ้านเอง ซึ่งยังเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์

ผลการสัมภาษณ์กลุ่มชุมชน

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นกลุ่มชุมชน/ผู้ประกอบการ จำนวน 5 คน (รายชื่อดังภาคผนวก ค) ผลการสัมภาษณ์ในรูปแบบการวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปได้ดังประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

การสัมภาษณ์ชุมชนบริเวณโดยรอบอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน สามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เพื่อความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้ดังนี้

1.1 การสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ โดยผู้ประกอบการรีสอร์ทจะเชิญชวนให้คนในชุมชนมาร่วมกิจกรรมผ่านทางผู้ใหญ่บ้าน เช่น กิจกรรมแรลลี่เรือยางพิทักษ์ใจรักษาแม่น้ำเพชร ซึ่งคนในชุมชน กำนัน และผู้ใหญ่บ้านเข้าไปมีส่วนร่วม และได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานเพชรบุรี ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด และผู้ประกอบการในพื้นที่ที่มาร่วมกันจัดกิจกรรม

1.2 การมีส่วนร่วมในการปลูกป่า ชาวบ้านในหมู่บ้านให้ความร่วมมือในการปลูกป่า/ปลูกต้นไม้ในวันสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา และมีการปลูกป่าชุมชนเป็นประจำทุกปี หมู่บ้านไหนต้องการต้นไม้เพื่อนำไปปลูกสามารถทำเรื่องขอไปทางอุทยานฯ และทางอำเภอได้ พันธุ์ไม้ที่นำมาปลูก เช่น มะค่าโมง ตะแบก มะขามป้อม ตะเคียนทอง ยางนา ไม้พยุง

กรณีทางอุทยานฯ จัดกิจกรรมการปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่าง ๆ ทั้งผู้ประกอบการชาวบ้าน และนักท่องเที่ยวก็จะไปร่วมกิจกรรม โดยอุทยานฯ ได้มีโครงการเพาะเมล็ดพันธุ์วันพ่อ ปลูกต่อวันแม่ ดูแลวันสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ชุมชนก็ได้เข้าไปมีส่วนร่วม หรือเมื่ออุทยานฯ มีโครงการดูแลซ่อมแซมต้นไม้ที่ตายแล้วเพื่อปลูกใหม่ ชุมชนก็เป็นส่วนหนึ่งที่เข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้ต้องมีการให้ความรู้แก่ชุมชนในการอนุรักษ์ป่า แต่ถ้าจะให้เกิดความยั่งยืนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมให้มากขึ้น

1.3 การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์/ปกป้องป่าและสัตว์ป่า ชุมชนจะช่วยกันดูแลไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่าของชุมชนจากคนภายนอก เข้าร่วมกิจกรรมของทางอำเภอและจังหวัดในโครงการปลูกกล้วยให้ช้าง ปลูกไม้ไผ่ เพื่อไม่ให้ช้างออกมารบกวนชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งส่วนมากจะเกิดปัญหาใน

ตำบลป่าเต็ง สำหรับไฟป่านั้นจะเกิดขึ้นในช่วงที่แล้งมาก ๆ แต่ก็ไม่ได้ลุกลามมากเพราะคนในชุมชนจะช่วยกันดูอยู่แล้ว และได้เข้าร่วมการฝึกอบรมเรื่องการดับไฟที่หน่วยงานภาครัฐจัดให้ หรือพบเห็นไฟป่าก็สามารถแจ้งผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ทางผู้ประกอบการรีสอร์ทที่เคยมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวที่มาพักได้มีส่วนร่วมในการปลูกป่า โดยจัดเตรียมต้นกล้าไว้ให้แต่ปัจจุบันได้ยกเลิกไป

2. คุณค่าด้านสังคม วัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

การสัมภาษณ์ชุมชนบริเวณโดยรอบอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน สามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นคุณค่าด้านสังคม วัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้านสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น บางชุมชนที่เป็นทางผ่านไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของอุทยานฯ ได้จัดตั้งศูนย์การศึกษาการเรียนรู้ เช่น ศูนย์การเรียนรู้กองทุนแม่ เกี่ยวกับการแก้ปัญหายาเสพติด ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม เกี่ยวกับการประเพณีของท้องถิ่นซึ่งมีชนเผ่ากะเหรี่ยงอาศัยอยู่ร่วมกับชาวบ้าน

2.2 การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและประเพณีประจำท้องถิ่น ไม่ค่อยมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลในส่วนนี้ แต่จะมีการเชิญตัวแทนหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่มาศึกษาเรียนรู้ร่วมกันว่าแต่ละประเพณีเป็นอย่างไร จัดขึ้นเมื่อไหร่ บางครั้งก็มีนักท่องเที่ยวเข้าไปร่วมกิจกรรมประเพณีบางกรณีของตำบลห้วยแม่เพรียงจะมีการอนุรักษ์วิถีชีวิตของชนเผ่าไว้ ไม่มีการปลูกบ้านอยู่ถาวรแบบชาวบ้านทั่วไปโดยบ้านเขาจะพร้อมเรือได้ตลอดเวลาชุมชนบริเวณใกล้เคียงบางกลอยจะเป็นแบบชนเผ่ามีความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม ตอนนี้กำลังทำโครงการทำนาแบบขั้นบันไดซึ่งต่อไปสามารถพัฒนาพื้นที่บริเวณนี้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

2.3 การศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวสามารถท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้เกี่ยวกับการทำน้ำตาลมะพร้าว การปลูกส้มโอ การทำขนมไทย การทำเกลือสปา การปลูกตาลโตนด และการทำน้ำตาลโตนดที่มีการสาธิตขั้นตอนการทำให้นักท่องเที่ยวได้ชม

3. คุณค่าด้านเศรษฐกิจ

การสัมภาษณ์ชุมชนบริเวณโดยรอบอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน สามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นคุณค่าด้านเศรษฐกิจ ได้ดังนี้

3.1 การฝึกอบรมด้านวิชาชีพของหน่วยงานภาครัฐ เจ้าหน้าที่ได้มาอบรมวิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้ เช่น สับปะรดกวน น้ำผลไม้ แต่การหาตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้านั้นทางชุมชนต้องดำเนินการเอง จึงประสบปัญหาไม่มีแหล่งจำหน่ายสินค้าที่แน่นอนและไม่สามารถนำไปขายในแหล่งท่องเที่ยวได้

3.2 ผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรท้องถิ่น ได้แก่ สับปะรด มะนาว ส่วนใหญ่เป็นเกษตรแบบผสมผสาน ผลผลิตสับปะรดจะนำไปขายให้กับโรงงานหรือ และนำมาแปรรูปเป็นสับปะรดกวนเพื่อจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว บางชุมชนทำเป็นน้ำผลไม้และน้ำสมุนไพร แต่เนื่องจากประสบปัญหาด้าน

การไม่มีตลาดรองรับสินค้าทำให้ปัจจุบันชุมชนไม่ได้ผลิตเพื่อจำหน่ายแล้ว พืชเศรษฐกิจอื่นที่ชุมชนนิยมปลูกกัน ได้แก่ ยางพารา เพราะไม่ต้องการน้ำมาก ส่วนพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำเพียงพอจะปลูกกล้วย มะนาว และพืชผัก

3.3 การให้บริการนักท่องเที่ยวของชุมชน มีบริการเรือรับจ้างนำเที่ยวชมเขื่อนหรือล่องแก่งในลำน้ำเพชร ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถติดต่อใช้บริการเรือกับชาวบ้านได้โดยตรง สำหรับผู้ที่สนใจนั่งเรือชมทัศนียภาพและวิถีชีวิตชาวบ้านทำการเกษตร ไปเที่ยววัด ชมสันเขื่อนรอบ ๆ บริเวณที่ทำการของอุทยานฯ และชมต้นน้ำ ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวที่อุทยานฯ

4. คุณค่าด้านการจัดการ

การสัมภาษณ์ชุมชนบริเวณโดยรอบอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน สามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นคุณค่าด้านการจัดการ ได้ดังนี้

4.1 การจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ ทางรีสอร์ตได้แนะนำให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมสวนทุเรียน สวนเงาะ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ทางการเกษตรจากเจ้าของสวน เกี่ยวกับวิธีการปลูก การดูแลผลผลิตแบบไม่ใช้สารเคมี รวมทั้งได้เลือกซื้อผลผลิตทางการเกษตรโดยตรงจากสวน นักท่องเที่ยวยังสามารถเรียนรู้จากการชมโครงการพระราชดำริหรือโครงการอื่น ๆ เช่น โครงการศูนย์การเรียนรู้บ้านดินเขากลิ้ง เกี่ยวกับอาชีพการเลี้ยงหมูหลุม การนำดินมาปลูกสร้างบ้าน การเรียนรู้เกี่ยวกับพืชเกษตรแต่ละอย่างว่าใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง โครงการช่างหัวมัน การปลูกหน่อไม้ฝรั่ง มะนาว การทำยางพารา การทำกังหันลมผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น

4.2 การจัดการสาธารณูปโภคการท่องเที่ยว ช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาพร้อม ๆ กันก็อาจจะเกิดความไม่พร้อมในการให้บริการบางเรื่อง แต่นักท่องเที่ยวจะมีความปลอดภัยในการเข้าพัก อย่างไรก็ตามหน่วยงานของรัฐควรต้องทำการประชาสัมพันธ์และสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวให้มากขึ้น ปรับปรุงถนนให้เดินทางสะดวก ควรมีป้ายบอกทางไปแหล่งท่องเที่ยวให้ชัดเจน และอุทยานฯ ควรมีจุดบริการข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว

4.3 การจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาธรรมชาติ ผู้ประกอบการรีสอร์ตได้ร่วมกันจัดกิจกรรม เช่น ร้อยใจรักพิทักษ์สายน้ำเพชร จัดขึ้นที่แก่งกระจานซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้ร่วมกันทำกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์แม่น้ำไปพร้อมกับการท่องเที่ยว

4.4 การจัดการตามกฎระเบียบ ปัญหาที่พบคือเจ้าของรีสอร์ตบางแห่งไม่ปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ก็ไม่มีกำกับการบังคับใช้อย่างจริงจังทำให้เกิดการเอาเปรียบคนอื่น ๆ ในกรณีของชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ติดกับเขตของอุทยานฯ ก็ไม่มีปัญหาการบุกรุกพื้นที่ เพราะมีการกันแนวเขตไว้

4.5 การเป็นเครือข่ายเฝ้าระวังให้กับอุทยานฯ คนในชุมชนได้เข้าอบรมอาสาสมัครการดับไฟป่าเป็นประจำทุกปี ช่วยกันระงับการเกิดไฟป่าจากคนนอกพื้นที่ที่เข้าไปเผาเพื่อต้องการรังผึ้ง รวมถึงระงับไม่ให้ไฟที่จุดในพื้นที่ทำกินเพื่อปลูกพืชลูกกลามไปในผืนป่า

4.6 การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมกันอยู่แล้ว ไม่ค่อยทิ้งสิ่งปฏิกูลลงในสายน้ำ ส่วนคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตอุทยานฯ ก็ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้

ผลการสัมภาษณ์กลุ่มนักท่องเที่ยว

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 5 คน (รายชื่อดังภาคผนวก ค) ผลการสัมภาษณ์ในรูปแบบการวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปได้ดังประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. เหตุจูงใจในการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

การสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นเหตุจูงใจในการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ดังนี้

1.1 อุทยานฯ ตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีทัศนียภาพทางธรรมชาติที่งดงามมากแห่งหนึ่ง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะนิยมไปเที่ยวบนเขาพะเนินทุ่งเพราะบรรยากาศดี มีทะเลหมอกที่สวยงาม และยังคงไว้ซึ่งความเป็นธรรมชาติเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1.2 ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การล่องเรือในเขื่อน เล่นน้ำตก ฝูผีเสื้อ ดูนก ทำให้รู้จักนกชนิดต่าง ๆ มากขึ้น และยังได้ร่วมทำกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ด้วย เช่น ปลูกป่า ทำฝาย ทำโปง ปลูกกล้วยให้ช้าง

2. กิจกรรมการเรียนรู้ทางธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว

การสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นกิจกรรมการเรียนรู้ทางธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว ได้ดังนี้

2.1 การกางเต็นท์บนพะเนินทุ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติอย่างแท้จริง ดีกว่าการสร้างที่พักไว้บริการนักท่องเที่ยว เช่นเดียวกับการเที่ยวน้ำตกที่ได้อยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ได้ยินเสียงนกร้อง เสียงน้ำตก ได้เห็นน้ำที่ใสสะอาด ทำให้รู้สึกผ่อนคลายและเพลิดเพลิน

2.2 การเดินป่าศึกษาธรรมชาติทำให้ได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับพันธุ์ไม้ ฝูผีเสื้อ และนกชนิดต่าง ๆ ถ้านักท่องเที่ยวสนใจทำกิจกรรมปลูกต้นไม้ ปลูกพืชอาหารสัตว์ ทำฝาย ทำโปง ก็จะได้รับความรู้เกี่ยวกับวิธีการเตรียมต้นกล้า ชนิดของต้นกล้าที่ควรนำมาปลูก พืชที่เป็นอาหารสัตว์ วิธีการทำฝาย ทำโปง สถานที่ที่เหมาะสมสำหรับทำกิจกรรมดังกล่าว ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ และเห็นคุณค่าของป่ามากกว่าการบริจาคเงินให้อุทยานฯ ไปดำเนินการเอง

3. คุณค่าด้านสังคม วัฒนธรรม การจัดการด้านเศรษฐกิจในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

การสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นคุณค่าด้านสังคม วัฒนธรรม การจัดการด้านเศรษฐกิจในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ดังนี้

3.1 คุณค่าการจัดการด้านสังคมและวัฒนธรรม

ปัญหาเรื่องการล่าสัตว์ป่าโดยเฉพาะช้างเป็นปัญหาใหญ่ที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ปัญหาโดยเร็ว โดยทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันปกป้องผืนป่าและสัตว์ป่า ไม่ใช่ปล่อยให้เป็นที่ของ

อุทยานฯ เพียงหน่วยงานเดียว ชุมชนถือเป็นกำลังที่สำคัญที่ช่วยเป็นหูเป็นตาให้เจ้าหน้าที่ได้ อย่างไรก็ตาม การกำหนดนโยบายการป้องกันการล่าสัตว์ บทลงโทษที่รุนแรง การปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด และอัตราค่าเลี้ยงของเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอ เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ปัญหาการล่าช้างลดลง

ปัญหาเรื่องการบุกรุกพื้นที่ภายในอุทยานฯ เช่น การก่อสร้างร้านอาหารริมเขื่อนหรือที่พักของเอกชนริมเขื่อน ถ้าไม่มีมาตรการควบคุมที่เคร่งครัดอาจทำให้มีการก่อสร้างต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นจนยากที่จะทวงคืนพื้นที่ได้

นักท่องเที่ยวไม่ค่อยมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีของท้องถิ่น ส่วนใหญ่ตั้งใจมาท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของอุทยานฯ มากกว่าเข้าไปเที่ยวในแหล่งชุมชน และยังมีแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่ดึงดูดให้ไปเที่ยวมากกว่า เช่น ชะอำ หัวหิน

3.2 คุณค่าจากการศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่น

บริเวณโป่งลึกบางกลอยที่มีชาวเขาอาศัยอยู่เป็นแหล่งศึกษาวิถีชีวิตชุมชนในท้องถิ่นที่น่าสนใจ เพราะมีวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างจากชาวบ้านทั่วไป ถ้ามีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้นก็น่าจะมีนักท่องเที่ยวสนใจไปเที่ยวมากขึ้น

นักท่องเที่ยวยังไม่ค่อยรู้จักผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นมากนัก เพราะส่วนใหญ่เที่ยวอยู่ในพื้นที่อุทยานฯ ทำให้ไม่ได้ไปสัมผัสหรือเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนมากนัก

3.3 คุณค่าจากการจัดการด้านเศรษฐกิจ

สิ่งที่ก่อให้เกิดรายได้อย่างชัดเจนจากการท่องเที่ยว คือ ร้านอาหารและที่พัก แต่ก็ยังเป็นรายได้จากการท่องเที่ยวที่ตกอยู่กับคนบางกลุ่มเท่านั้น รายได้เหล่านั้นยังไม่กระจายไปสู่ชุมชนโดยรอบ ถ้าชุมชนนำผลผลิตจากการเกษตรและประมง รวมถึงผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปแล้วมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวในเขตอุทยานฯ น่าจะช่วยส่งเสริมรายได้และช่องทางการจัดจำหน่ายได้มากขึ้น ทั้งนี้ชุมชนต้องมีการพัฒนาคุณภาพหรือสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ด้วย เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นของตน

นักท่องเที่ยวได้ไปเยี่ยมชมโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงอุทยานฯ เช่น โครงการชั่งหัวมัน ซึ่งมีสินค้าของชุมชนให้เลือกหลากหลาย เป็นโครงการที่ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจและก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

4. คุณค่าการจัดการด้านการท่องเที่ยวและสาธารณูปโภคการท่องเที่ยว

การสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นคุณค่าการจัดการด้านการท่องเที่ยวและสาธารณูปโภคการท่องเที่ยว ได้ดังนี้

4.1 การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ นักท่องเที่ยวบางคนสนใจทำกิจกรรมเชิงอนุรักษ์กับชุมชนในพื้นที่แต่ไม่รู้ว่าจะติดต่อประสานงานกับใคร ในส่วนของเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ไปพร้อมกับความสนุกสนานจากการท่องเที่ยวด้วย

4.2 สาธารณูปโภคการท่องเที่ยว ด้านที่พักของอุทยานฯ ถือว่ามีคุณภาพใกล้เคียงกันกับอุทยานแห่งชาติอื่น ๆ และมีที่พักของเอกชนไว้รองรับ แต่ในช่วงเทศกาลอาจประสบปัญหาด้าน

จำนวนที่พอกไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งก็เป็นตัวจำกัดไม่ให้จำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามามากเกินไป ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวถือว่าเป็นเกณฑ์ดีสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และต้องการสัมผัสกับธรรมชาติมากกว่า แต่ควรปรับปรุงคุณภาพของห้องน้ำและน้ำใช้ให้เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวด้วย ส่วนความปลอดภัยในการท่องเที่ยวถือว่าเป็นระดับดีเพราะมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอยู่ตามจุดต่าง ๆ

4.3 กิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาธรรมชาติ

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยม ได้แก่ เดินป่าศึกษาธรรมชาติ ดูนก ชมทะเลหมอก ชมทัศนียภาพ และล่องเรือในเขื่อนแก่งกระจาน

4.4 การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม อุทยานฯ มีการจัดการเรื่องความสะอาดได้ค่อนข้างดี นักท่องเที่ยวที่ขึ้นไปเที่ยวบนเขาพะเนินทุ่งส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการทิ้งขยะในถุงดำที่เจ้าหน้าที่แจกให้แล้วนำกลับลงมาทิ้งยังพื้นที่ด้านล่าง

บริเวณด้านสามยอดจะมีเจ้าหน้าที่คอยชี้แจงเกี่ยวกับการปฏิบัติตนสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ไม่ให้นำเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เข้าไปในแหล่งท่องเที่ยว การทิ้งขยะในถุงดำที่แจกให้ ห้ามก่อกองไฟ และการปฏิบัติตนอื่น ๆ ระหว่างอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว

5. ข้อเสนอแนะต่อการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

การสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวสามารถวิเคราะห์เนื้อหาโดยสรุปในประเด็นข้อเสนอแนะต่อการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ได้ดังนี้

5.1 การอุทยานฯ ควรคงความเป็นธรรมชาติไว้ให้มากที่สุด ไม่ควรสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวมากเกินไปจนเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมที่ธรรมชาติสร้างขึ้น และจะไม่ทำให้เกิดความยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยว การมีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวมาก ๆ ก็อาจเป็นการทำลายธรรมชาติมากขึ้นเช่นกัน

5.2 นอกจากนักท่องเที่ยวจะเข้าร่วมทำกิจกรรมอนุรักษ์ เช่น ปลูกพืชอาหารสัตว์ ปลูกป่า ทำฝายแล้ว เมื่อกลับออกไปแล้วควรช่วยกันบอกต่อหรือถ่ายทอดถึงความสำคัญของป่าและวิธีการอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่าให้บุคคลอื่นได้ทราบ เพื่อช่วยกันสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นกับทุกคน

5.3 สำหรับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ควรจัดโครงการหรือกิจกรรมให้กับนักเรียนนักศึกษาได้เข้ามาสัมผัสและได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่า เพื่อปลูกฝังค่านิยมในการรักและปกป้องผืนป่าให้กับเยาวชนโดยการลงมือปฏิบัติจริงด้วย เช่น การบำเพ็ญประโยชน์โดยการปลูกต้นไม้ ทำโปงทำฝาย การเป็นอาสาสมัครให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว การรณรงค์ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อต่อต้านการตัดไม้ทำลายป่าและการล่าสัตว์ เพื่อให้ผืนป่าแก่งกระจานยังคงความอุดมสมบูรณ์ไปอีกยาวนาน

การพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อการเรียนรู้ทางธรรมชาติจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การเป็นอุทยานแห่งชาติที่ยั่งยืน

คณะผู้วิจัยได้นำผลการสัมภาษณ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานทั้ง 4 กลุ่ม มาสรุปเป็นผลการวิจัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อการเรียนรู้ทางธรรมชาติจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การเป็นอุทยานแห่งชาติที่ยั่งยืน ใน 3 ประเด็นต่อไปนี้

1. แนวทางการพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ

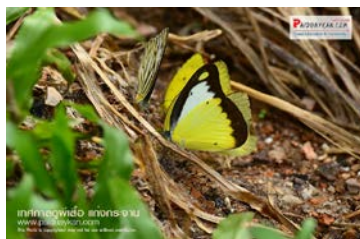
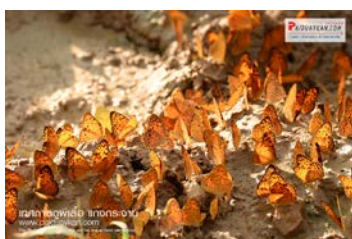
ขีดความสามารถในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานโดยบุคลากรของอุทยานฯ ถือว่ามีขีดความสามารถในหลายด้าน ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำผลการสัมภาษณ์มาสรุปเป็นประเด็นขีดความสามารถในการบริหารจัดการอุทยานฯ ในภาพรวม ในประเด็นต่อไปนี้

1.1 ขีดความสามารถด้านการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อาทิ เช่น พนักงานของอุทยาน ภาครัฐอื่น (อบต. อบจ. อบท.) นักท่องเที่ยว โครงการพระราชดำริ (เช่น โครงการช่างหัวมัน) ชุมชน (เช่น หมู่บ้านกะเหรี่ยงบ้านโป่งลึก-บางกลอย) ดังนี้

1.1.1 อุทยานฯ มีการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั้งด้านป่าและสัตว์ป่า โดยต้องเน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่อุทยานฯ

1.1.2 การมีส่วนร่วมกับนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักการเรียนรู้จากการท่องเที่ยวโดยถือเกณฑ์ทางธรรมชาติ (Natural based tourism) ด้วยการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ และวิธีการอนุรักษ์ทั้งป่าไม้และสัตว์ป่า

1.1.3 การมีส่วนร่วมกับสถาบันการศึกษา โดยจัดโครงการท่องเที่ยวเชิงอาสาสมัครบำเพ็ญประโยชน์ (Volunteer tourism) เช่น จัดโครงการบำเพ็ญประโยชน์ในบริเวณใกล้เคียงแคมป์บ้านกร่าง คู่ขนานกับการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ในเทศกาลชมผีเสื้อของอุทยานฯ

1.1.4 การมีส่วนร่วมของชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โดยรอบอุทยานฯ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยมีอุทยานฯ และการปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 3 รูปแบบ [เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)] เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการบริหารจัดการเพื่ออนุรักษ์ป่า เช่น เครือข่ายด้านการประชาสัมพันธ์โครงการ/กิจกรรมการปลูกป่ากับหน่วยงานภาครัฐอื่นในพื้นที่ เครือข่ายด้านการเฝ้าระวังไฟป่ากับชุมชนสมัครเข้าอบรมการป้องกันและดำเนินการเมื่อเกิดไฟป่าขึ้น เครือข่ายด้านการอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่ากับชุมชนที่เป็นราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสทป.) เครือข่ายด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมกับผู้ประกอบการในพื้นที่ รวมทั้ง

การจัดประชุมสัมมนาเพื่อระดมความคิดในการหาแนวทางแก้ไขประเด็นปัญหาด้านการอนุรักษ์ เช่น การสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ การลักลอบล่าสัตว์ป่า เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือ อบต. ในการดำเนินงานกับอุทยานฯ ส่วนใหญ่จะเป็นไปในลักษณะของการเป็นผู้ร่วมกิจกรรมมากกว่าการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ซึ่งชุมชนและหน่วยงานระดับท้องถิ่นควรได้มีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน หรือมีการสื่อสารความก้าวหน้าในเรื่องที่ชุมชนหรือหน่วยงานระดับท้องถิ่นเสนอผ่านอุทยานฯ หรือแจ้งข้อมูลข่าวสารในประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชุมชนหรือผู้ประกอบการ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันและลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในการประสานงานระหว่างอุทยานฯ กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่

1.1.5 การท่องเที่ยวชุมชน (Community Based Tourism) เป็นการศึกษาวถีชีวิตของผู้คน ศึกษาวัฒนธรรม ความเชื่อ และมีกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน การท่องเที่ยวให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิต และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โดยรอบอุทยานฯ โดยศึกษาและมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมวิถีชีวิตของกลุ่มต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านกะเหรี่ยงบ้านโป่งลึก-บางกลอย ทั้งกะเหรี่ยง-กะเหรี่ยง ไทยทรงดำ ลาวเวียง และชาวไทยเชื้อสายมอญ ปัจจุบันอาศัยอยู่บริเวณรอบ ๆ เขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน โดยนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตด้านการแต่งกาย ประเพณี เพลง ดนตรี การรำยรำ ความเชื่อ อาหารการกิน เป็นต้น

1.1.6 การสร้างสรรค์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์/เชิงนิเวศ (Creative eco-tourism) โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องใช้ทุนธรรมชาติอย่างประหยัดให้มีความมั่นคง ยั่งยืน และให้ประโยชน์ต่อสังคม กล่าวคือ การให้ท้องถิ่นได้มีโอกาสเรียนรู้ผ่านกระบวนการที่ทำให้เกิดความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ โดยผ่านความร่วมมือกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยมีภาครัฐ (อุทยาน) [เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.)] กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ชุมชน นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และภาครัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง) มีจุดประสงค์เพื่อการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อีกทั้งยังสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งเหมาะกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการ/สนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในลักษณะต่าง ๆ และสภาพภูมิทัศน์ตามธรรมชาติ ตลอดจนธรรมชาติที่ยากลำบากต่อการเดินทางและทำหาย ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบต่าง ๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การลงทุนเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ

การเป็นมัคคุเทศก์ การนำสินค้าที่เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมาขายแก่นักท่องเที่ยว และการจ้างงานในส่วนบริการอื่น ๆ เป็นต้น

1.1.7 การเรียนรู้ของชุมชน โดยยึดหลักความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) รวมทั้งแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ การส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวและความรับผิดชอบต่อสังคม โดยศึกษาจากการดำเนินโครงการที่ประสบความสำเร็จ เช่น โครงการซั้งห้วยมัน ตามพระราชดำริ โครงการพัฒนาห้วยแม่เพรียง ตามพระราชดำริ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่อุทยานฯ ได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความเป็นอยู่ในชุมชนของตน

1.1.8 การประกาศเกียรติคุณสำหรับบุคคลที่มีส่วนในการอุทิศตนเพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาอุทยานฯ ให้เกิดความยั่งยืน ทั้งที่อยู่ภายในและภายนอกพื้นที่รวมถึงนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมในด้านนี้อย่างชัดเจนด้วย เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวในการอนุรักษ์พิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้ที่อุทิศตนในการดูแลและปกป้องผืนป่าแก่กระงานอย่างแท้จริง

1.2 ขีดความสามารถด้านการพัฒนาสาธารณูปโภค ในส่วนของการบริหารจัดการด้านสาธารณูปโภคของอุทยานฯ นั้นถือว่ามีความเหมาะสมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ความเป็นธรรมชาติไว้มากกว่าการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว โดยอุทยานฯ มีการให้บริการบ้านพักของอุทยานฯ และลานกางเต็นท์ในแหล่งท่องเที่ยว ในส่วนของบ้านพักที่ให้บริการโดยอุทยานฯ จะไม่สามารถรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวได้ทั้งหมด นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการที่พักรีสอร์ท หรือโฮมสเตย์ที่อยู่ในชุมชนรอบนอกอุทยานฯ ได้ ถ้าเป็นที่พักของอุทยานฯ หรือลานกางเต็นท์ในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ที่บ้านกร่างและพะเนินทุ่ง เจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ มีการดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว แต่ควรปรับปรุงการบริการด้านห้องน้ำและน้ำใช้สำหรับบริการนักท่องเที่ยวให้เพียงพอและดูแลเรื่องความสะอาดด้วย

ด้านถนนหนทางที่เข้าไปยังเขาพะเนินทุ่งหรือน้ำตก ทุกฝ่ายมีความคิดเห็นที่ตรงกันว่าควรคงสภาพความเป็นธรรมชาติไว้สำหรับสัตว์ป่าและป่า และให้สอดคล้องกับการเข้าไปศึกษาธรรมชาติอย่างแท้จริง ไม่ควรทำเป็นถนนลาดยางเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปถึงยังแหล่งท่องเที่ยวได้โดยสะดวก เพราะอาจเป็นการลดคุณค่าของผืนป่าและความเป็นธรรมชาติที่นักท่องเที่ยวควรใช้ความพยายามในการเข้าถึงได้

1.3 ขีดความสามารถด้านการบริหารจัดการด้านการอนุรักษ์ป่า โดยยึดหลัก (1) อนุรักษ์คุ้มครอง และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า (2) วิจัย พัฒนาและให้บริการด้านวิชาการ (3) บริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า โดยกระบวนการมีส่วนร่วมบนพื้นฐานเทคโนโลยีที่เหมาะสม (4) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน

1.4 ขีดความสามารถด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ อุทยานฯ ถือว่ามีขีดความสามารถในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน ทั้งผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน พนักงานพิทักษ์ป่า และเจ้าหน้าที่ด้านการสื่อความหมายการท่องเที่ยว โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่ต้องออกลาดตระเวนในผืน

ป่าจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมเรื่องการดำรงชีวิตในป่า การใช้อาวุธเพื่อป้องกันตัวและจับกุม ผู้กระทำความผิดบุกรุกป่าและล่าสัตว์ป่า ซึ่งมีอัตรากำลังไม่เพียงพอเนื่องจากส่วนหนึ่งต้องทำหน้าที่ให้บริการนักท่องเที่ยวด้วย ในขณะที่ปัญหาเรื่องการล่าสัตว์ป่าโดยเฉพาะช้างกลับเพิ่มจำนวนมากขึ้น รวมทั้งต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการภาคเอกชน และชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียงและจากต่างพื้นที่ เพื่อให้การสนับสนุนและร่วมกันอนุรักษ์ผืนป่าแก่กระงาน ในรูปของงบประมาณสนับสนุนและการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ

เจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ ต้องรับผิดชอบงานหลายหน้าที่ในเวลาเดียวกัน แต่ค่าตอบแทนที่ได้รับจัดสรรมาถือว่าค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับงานที่ต้องเสี่ยงอันตรายในผืนป่า กลุ่มราษฎรอาสาพิทักษ์ป่าก็เป็นเพียงชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียงที่แม้จะได้รับการอบรมความรู้เรื่องการดูแลและปกป้องผืนป่า แต่ก็ยังขาดทักษะและความเชี่ยวชาญที่จะเป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ในการลาดตระเวนได้ ดังนั้นการพิจารณาเพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ การเพิ่มงบประมาณด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการสำหรับเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ จึงเป็นสิ่งที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติม สำหรับการฝึกอบรมความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรของอุทยานฯ ยังเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยการสำรวจความต้องการในการฝึกอบรมของบุคลากรทุกส่วนงานของอุทยานฯ รวมถึงการอบรมเกี่ยวกับการต้อนรับและการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

1.5 ขีดความสามารถด้านการบริหารจัดการข้อมูล อุทยานฯ ควรมีการสื่อสารข้อมูลไปยังกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.5.1 การสื่อสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอุทยานแห่งชาติแก่กระงานและบริเวณใกล้เคียง ด้วยป้ายโฆษณา โดยใช้ข้อความเพื่อรณรงค์ไม่ให้ตัดไม้ทำลายป่า ไม่ให้ล่าสัตว์ อาทิ เช่น ชี้ถึงผลเสียจากการตัดไม้ทำลายป่า โดยทำให้เกิดความแห้งแล้ง น้ำท่วม โลกร้อน เป็นต้น ใช้คำขวัญต่าง ๆ เช่น ร่วมกันอนุรักษ์ให้มี “ผืนป่ายั่งยืน คืนชีวิตให้กับมวลมนุษยชาติ” “ผืนป่าหลากหลาย สัตว์ป่ามากมาย ป่าไม้ยั่งยืน” ในอุทยานฯ เป็นต้น

1.5.2 สื่อสารมาตรการด้านกฎหมายเพื่อป้องกันไม่ให้ตัดไม้ ทำลายป่า ผ่านทางสื่อต่าง ๆ ทั้งตัวผู้นำชุมชนและผู้นำทางความคิด เพื่อถ่ายทอดไปยังคนในชุมชน สื่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น สื่อรายการวิทยุและโทรทัศน์ท้องถิ่น จัดทำเป็นหลักสูตรอบรมให้ความรู้หรือหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังความรู้ให้แก่เยาวชนที่จะเติบโตไปเป็นกำลังสำคัญในการปกป้องผืนป่าแก่กระงานในอนาคต

1.5.3 การสื่อสารด้วยเทคโนโลยีข้อมูลสารสนเทศ [Information Technology (IT)] ทั้งการสื่อสารภายในองค์กร (Internal communication) ไปยังพนักงาน/ฝ่าย/แผนก/หน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสื่อสารภายนอก (External communication) ไปยังนักท่องเที่ยว ชุมชน สถาบันการศึกษา เป็นต้น เพราะในปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นสื่อกลางที่ช่วยให้บุคคลสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

1.6 ขีดความสามารถด้านการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ชุมชนกับป่ามีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่ในอดีต แม้กระทั่งในปัจจุบันป่าก็ยังเป็นแหล่งอาหารสำหรับคนบางกลุ่ม ป่า

จะยังคงอยู่ด้วยความอุดมสมบูรณ์หรือจะถูกทำลายไปส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากคนในชุมชนโดยรอบพื้นที่อุทยานฯ ดังนั้นถ้าชุมชนมีทัศนคติที่ดีและเห็นความสำคัญของการดำเนินงานของอุทยานฯ ก็จะทำให้ได้รับความร่วมมือเมื่ออุทยานฯ ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งเป็นกำลังสำคัญในการช่วยเหลือและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติของผืนป่าแก่กระงานต่อไป ดังนั้นสิ่งที่อุทยานฯ ควรคำนึงถึงในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน มีดังนี้

1.6.1 กรณีที่อุทยานฯ จัดโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ควรเชิญผู้นำหรือตัวแทนจากชุมชนและผู้ประกอบการในพื้นที่ใกล้เคียงอุทยานฯ เข้าร่วมเป็นกรรมการดำเนินงานด้วย เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากกว่าการเป็นผู้มาเข้าร่วมกิจกรรมเท่านั้น

1.6.2 เชิญผู้รู้หรือปราชญ์ในชุมชนท้องถิ่นเข้ามาร่วมให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเดินป่าศึกษาธรรมชาติ หรือนักศึกษา/หน่วยงานที่มาทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยลดปัญหาจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอในการให้บริการด้วย

1.7 ขีดความสามารถในการพัฒนาอุทยานสู่ความเป็นสากลระดับโลก เพื่อเตรียมพร้อมสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะต้องมีการพัฒนาอุทยานให้มีความเป็นสากลซึ่งจะเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ 3 กลุ่ม คือ

1.7.1 การพัฒนานักท่องเที่ยวเชิงนิเวศสร้างสรรค์ (Creative eco-tourists) โดยยึดหลักว่าให้นักท่องเที่ยวมองคุณค่าจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คุณค่าจากความประทับใจในความหลากหลายทางชีวภาพ โดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ปัญหา/อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การเคารพกฎเกณฑ์ของอุทยานและปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมให้กับนักท่องเที่ยวด้วย เช่น การพัฒนาและเพิ่มศักยภาพของอุทยานแห่งชาติ เพื่อรองรับการท่องเที่ยว ได้แก่ เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวอาสาสมัคร จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ การจัดฝึกอบรมคู่ขนานกับการท่องเที่ยวในอุทยานเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้กับเยาวชน เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ติดตลอดจนการเกิดจิตสำนึกและเกิดพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1.7.2 การพัฒนาชุมชนเชิงนิเวศสร้างสรรค์ (Creative eco-community) โดยสร้างชุมชนให้เข้มแข็งมีส่วนร่วมในการพัฒนาตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ยึดมั่นและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและประเพณีชุมชน ชุมชนมีจิตสำนึกในการหวงแหนอุทยานและมีส่วนร่วมการปกป้องอุทยาน การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือและมีส่วนร่วมจากชุมชน เช่น การจัดการป่าอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วมระหว่างอุทยาน นักท่องเที่ยว ชุมชนในท้องถิ่น และการปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาล อบต. และ อบจ. เป็นต้น

1.7.3 การพัฒนาการบริหารการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative eco-tourists management) โดยพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ การเป็นเจ้าของ/ร่วมในการจัดประชุมภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ การประชุมอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

1.8 พัฒนาขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกป่า โดยการเพิ่มประสิทธิภาพการป้องกันรักษาป่า ป้องกันการลักลอบตัดไม้ ควบคุมไฟป่าและหมอกควัน ป้องกันการลักลอบล่าและค้าสัตว์ป่าที่ผิดกฎหมาย เร่งรัดจัดทำแนวเขตป่าอนุรักษ์ให้ชัดเจน แก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่าง

สัตว์ป่า (ช้าง) ออกมาทำลายพืชไร่ของชาวบ้าน และแก้ปัญหาบุกรุกพื้นที่ป่า เนื่องจากการไม่มีอาชีพที่แน่นอนจึงจะต้องเข้าป่าเพื่อล่าสัตว์ป่าและบุกรุกป่า

1.9 พัฒนาขีดความสามารถในการอนุรักษ์สัตว์ป่า โดยการหาแนวทางแก้ปัญหาสัตว์ป่าที่ถูกล่า เช่น ช้าง ส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าหายากให้มีศักยภาพ แก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับสัตว์ป่า จัดตั้งหน่วยช่วยเหลือสัตว์ป่าและดูแลสุขภาพสัตว์ป่า และเฝ้าระวังโรคอุบัติใหม่ เป็นต้น

1.10 พัฒนาขีดความสามารถในการวิจัยด้านพืชและสัตว์ป่าอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ และปกป้อง/อนุรักษ์ เช่น โครงการวิจัยผีเสื้อ นกชนิดต่าง ๆ สมุนไพร เป็นต้น

การพัฒนาสู่การเป็นอุทยานแห่งชาติที่ยั่งยืน

ในงานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยได้นำหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 3 ประการ มาใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาประเด็นแนวทางการพัฒนาสู่การเป็นอุทยานแห่งชาติที่ยั่งยืน ประกอบด้วย

2.1 ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

การดูแลรักษาทรัพยากรด้านสิ่งแวดล้อมในผืนป่าแก่งกระจานถือเป็นงานหลักและความรับผิดชอบโดยตรงของอุทยานฯ ในขณะเดียวกันก็เป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องช่วยกันรักษาผืนป่าให้เป็นมรดกทางธรรมชาติที่ตกทอดไปยังคนรุ่นต่อ ๆ ไป ทั้งป่าไม้ที่เป็นแหล่งต้นน้ำและเก็บกักน้ำ รวมถึงสัตว์ป่าที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ และไม่สามารถปลูกทดแทนได้เหมือนต้นไม้ สิ่งแวดล้อมจะเกิดความยั่งยืนหรือถูกทำลายไปก็เพราะฝีมือของมนุษย์ การกระตุ้นจิตสำนึกให้ช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อุทยานฯ สามารถสร้างให้เกิดความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมได้ ดังนี้

2.1.1 สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นหรือพื้นที่ใกล้เคียง ในการร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องทุกปี เช่น กำหนดพื้นที่ในการดูแลตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ปลูก การเพาะกล้า การปลูก การดูแลรักษา เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องในระยะยาวเพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมตระหนักถึงคุณค่าของกิจกรรมการปลูกป่าและเกิดความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

2.1.2 การประสานกำลังเจ้าหน้าที่ในการลาดตระเวนตรวจตราพื้นที่จากหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น หน่วยงานส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า ส่วนฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์ เป็นต้น รวมถึงอาสาสมัครจากชุมชนที่ผ่านการอบรมเบื้องต้นเพื่อช่วยแจ้งเบาะแสของผู้บุกรุกเข้าไปในพื้นที่ป่า เนื่องจากผืนป่าแก่งกระจานมีพื้นที่จำนวนมากทำให้เจ้าหน้าที่อาจไม่สามารถลาดตระเวนได้อย่างทั่วถึง ทำให้พบช้างป่าถูกล่าในเวลาไล่เลี่ยกัน

2.1.3 จัดทำป้ายรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญและกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการณ์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น รวมกันอนุรักษ์ผืนป่า นำมาซึ่งความสุขของทุกคน เป็นต้น

2.2 ความยั่งยืนด้านสังคมและวัฒนธรรม

แม้ว่าหน้าที่และความรับผิดชอบหลักของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานจะมุ่งเน้นไปที่งานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาสู่การเป็นอุทยานแห่งชาติที่ยั่งยืนนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมด้านสังคมและวัฒนธรรมในเขตพื้นที่อุทยานฯ ด้วย ดังนี้

2.2.1 การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนันทนาการ เช่น การจัดโครงการส่งเสริมมรดกด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นชาวเขา การมีส่วนร่วมของชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โดยรอบอุทยานฯ โดยศึกษาและมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมวิถีชีวิตของกลุ่มต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านกะเหรี่ยงบ้านโป่งลึก-บางกลอย เป็นชาวกะเหรี่ยง-กะหรั่ง สืบทอดวิถีชีวิตด้านการแต่งกาย ประเพณีข้าวห่อเพลง ดนตรี และการรำยา ตลอดจนความเชื่อและความศรัทธา เป็นต้น

2.2.2 โปรแกรมส่งเสริมมรดกด้านวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น การวิจัยและวางแผนพัฒนาวัฒนธรรม โครงการบูรณาการมรดกทางวัฒนธรรม

2.2.3 การพัฒนาให้เกิดความมั่งคั่งด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น (Cultural richness) โดยยอมรับและยกระดับการสืบทอดทางวัฒนธรรม/ประเพณี ของชุมชนเจ้าบ้าน

2.2.4 เสริมสร้างคุณค่าด้านสังคม (Social equity) โดยให้เกิดการกระจายรายได้ทางเศรษฐกิจที่ยุติธรรม และให้ประโยชน์ต่อสังคมจากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

2.2.5 ความกินดีอยู่ดีของชุมชน (Community wellbeing) โดยรักษาและเสริมสร้างจุดแข็งด้านคุณภาพชีวิตในชุมชนท้องถิ่น

2.2.6 ร่วมมือและให้การสนับสนุนโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนบ้านบางกลอย-บ้านโป่งลึกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

2.3 ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ

การท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานจะเกิดความยั่งยืนได้ ควรนำไปสู่การกระจายรายได้และผลประโยชน์ต่อชุมชนที่อยู่โดยรอบอุทยานฯ อย่างแท้จริง ซึ่งผลการวิจัยพบว่าการท่องเที่ยวในอุทยานฯ ส่วนใหญ่ส่งผลให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวแก่ผู้ประกอบการที่พัก รีสอร์ท และคนในชุมชนบางกลุ่มเท่านั้นที่รับจ้างหรือให้บริการเรือสำหรับล่องชมทัศนียภาพ เรือยางล่องแก่ง มารับจ้างรับส่งนักท่องเที่ยว ส่วนการจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร เช่น พืชไร่ พืชสวน หรือนำมาแปรรูปเพื่อจำหน่ายเป็นของฝากของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวนั้นยังไม่ก่อให้เกิดรายได้มากนัก แม้ว่าจะมีหน่วยงานภาครัฐได้เข้าไปจัดอบรมการแปรรูปสินค้าเกษตรให้กับชุมชนก็ตาม แต่ปัญหาที่ชุมชนประสบและยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ก็คือการขาดตลาดหรือแหล่งจำหน่ายสินค้าเหล่านั้น ทำให้หลายครัวเรือนต้องยกเลิกการประกอบอาชีพเสริมในรูปแบบนี้ไปในที่สุด ดังนั้นเพื่อให้เกิดความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจในแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ และชุมชนในพื้นที่ต้องร่วมกันดำเนินงาน ดังนี้

2.3.1 ส่งเสริมให้ชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวในอุทยานฯ เกิดรายได้จากการจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว โดยหน่วยงานภาครัฐต้องให้ความช่วยเหลือด้านการตลาดอย่างจริงจัง จัดหาแหล่งจำหน่ายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยว เช่น จัดตลาดนัดสินค้าเกษตรชุมชน ศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP ตามแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่มีนักท่องเที่ยวนิยมไปท่องเที่ยวจำนวนมาก สินค้าที่แปรรูปแล้วหรืองานหัตถกรรมท้องถิ่นวางจำหน่ายตามรีสอร์ทที่พักที่มีนักท่องเที่ยวเข้าพักจำนวนมาก หรือมีกลุ่มผู้มาจัดประชุมสัมมนาบ่อยครั้ง รวมถึงนำไปวางจำหน่ายในร้านจำหน่ายของที่ระลึกขนาดใหญ่ในเมือง

2.3.2 ส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ โดยร่วมมือกับผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและธุรกิจที่พำนักให้นำเสนอโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของแพ็คเกจการท่องเที่ยว เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจท่องเที่ยวในชุมชนรอบเขตอุทยานฯ เพราะส่วนใหญ่เป็นทางผ่านไปยังแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะชุมชนที่มีชาวกะเหรี่ยงชาวกระเหรี่ยงอาศัยอยู่ซึ่งมีวัฒนธรรมประเพณีและวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างและน่าสนใจ

2.3.3 อบรมร่วมกับผู้นำชุมชนในการดำเนินการสำรวจความต้องการจากชุมชนในการฝึกอบรมความรู้ที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว เช่น การให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ การพัฒนาพื้นที่พืชสวนพืชไร่และการเลี้ยงสัตว์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาทักษะการนำเสนอข้อมูลให้นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมรูปแบบการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น การปลูกพืช การเก็บเกี่ยวผลผลิต การสาธิตแปรรูปสินค้าเกษตร การออกแบบบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น

แนวทาง/กิจกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ทางธรรมชาติจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อุทยานฯ สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เกิดการเรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญของการมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และแนวทางการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวทั้งในขณะท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่อุทยานฯ และภายหลังจากกลับไปแล้ว ซึ่งจะช่วยให้เกิดจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศได้

1. จัดโปรแกรมการเรียนรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่สำคัญ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นมาร่วมเป็นวิทยากรเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักชนิดและประโยชน์ของสมุนไพรที่พบในผืนป่า

2. การท่องเที่ยวแบบแพ็คเกจทัวร์แล้วคู่ขนานกับการประชุมสัมมนา การฝึกอบรม ในเรื่องการเกษตร การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พัฒนาและส่งเสริมอาชีพแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พัฒนาการทำงานเป็นทีม การเพาะพันธุ์กล้าไม้ การเพาะเลี้ยงเห็ด เป็นต้น

3. การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventured tourism) เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ชอบการท่องเที่ยวแบบสนุกสนาน ตื่นเต้น ทำทาย ควบคู่ไปกับการได้สัมผัสความงดงามของธรรมชาติอย่างแท้จริง

4. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาเรียนรู้ (Learning tourism) เพื่อตอบสนองความต้องการในการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาเรียนรู้ โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้เกี่ยวกับสถานที่ที่ไปเยือนตั้งแต่ระบบนิเวศไปจนถึงชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ที่หายากหรือกำลังจะสูญพันธุ์